
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΕΝΑΝ ΤΡΟΠΟ ΖΩΗΣ

11

1. ΤΙ ΕΙΝΑΙ Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ;

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε τι είναι η Ορθόδοξη Εκκλησία, ποια είναι η φύση της και ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της.**
- **Να μάθετε τι είναι για την Ορθοδοξία η αίρεση.**

«Οί προφήται ὡς εἶδον, οἱ Ἀπόστολοι ὡς ἐδίδαξαν, ἡ Ἐκκλησία ὡς παρέλαβεν, οἱ διδάσκαλοι ὡς ἐδογματίσαν, ἡ Οἰκουμένη ὡς συμπεφώνηκεν, ἡ χάρις ὡς ἔλαμψεν, ἡ ἀλήθεια ὡς ἀποδέδεικται, τό ψεῦδος ὡς ἀπελήλათαι, ἡ σοφία ὡς ἐπαρρησιάσατο, ὁ Χριστός ὡς ἐδράδενυσεν, οὕτω φρονοῦμεν, οὕτω λαλοῦμεν, οὕτω κηρύσσομεν Χριστόν τόν ἀληθινόν Θεόν ἡμῶν, καί τούς αὐτοῦ Ἁγίους ἐν λόγοις τιμῶντες, ἐν συγγραφαῖς, ἐν νοήμασιν, ἐν θυσίαις, ἐν ναοῖς, ἐν εἰκονίσμασιν, τόν μὲν ὡς Θεόν καί Δεσπότην προσκυνοῦντες καί σέβοντες, τούς δέ διὰ τόν κοινόν Δεσπότην, ὡς αὐτοῦ γνησίους θεράποντες τιμῶντες, καί τήν κατά σχέσιν προσκύνησιν ἀπονέμοντες».

Ὅπως εἶδαν οἱ προφῆται, ὅπως δίδαξαν οἱ Ἀπόστολοι, ὅπως παρέλαβε ἡ Εκκλησία, ὅπως διατύπωσαν τὸ δόγμα οἱ διδάσκαλοι, ὅπως συμφώνησε ὅλη ἡ Οἰκουμένη, ὅπως ἔλαμψε ἡ χάρις, ὅπως ἀποδείχθηκε ἡ ἀλήθεια, ὅπως διώχθηκε τὸ ψέμα, ὅπως ἐκφράστηκε με θαρραλέο τρόπο ἡ σοφία, ὅπως ἐπιδράδενυσε ὁ Χριστός, ἐτσι πιστεύουμε, ἐτσι μιλάμε, ἐτσι κηρύσσουμε γιὰ τὸ Χριστό, τὸν ἀληθινὸ Θεὸ μας, καὶ τιμῶντας τοὺς Ἁγίους Του με ομιλίες, συγγράματα, συλλογισμούς, λατρεία, ναοὺς καὶ εἰκονίσματα, τὸν μὲν Θεὸ καὶ Δεσπότη προσκυνούμε καὶ, σεβόμαστε, τοὺς δὲ Ἁγίους ἐξαιτίας τοῦ κοινοῦ Δεσπότη, ὡς γνήσιους υπηρέτες Του τοὺς τιμάμε καὶ, σύμφωνα με τὴ σχέση τους (με τὸ Θεό), τοὺς ἀπονέμονμε προσκύνηση

Απόσπασμα από το Συνοδικό της Αγίας και Οικουμενικής Ζ' Συνόδου

ΛΕΞΕΙΣ**ΚΛΕΙΔΙΑ**

**ορθή πίστη
ορθή λατρεία
αποστολικότητα
ασκητικότητα
παράδοση
κοινωνικότητα
χαρμολύπη
εσχατολογία
δόγματα
κανόνες**

A. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Για τους περισσότερους ανθρώπους σήμερα η λέξη "Ορθοδοξία" σημαίνει ορθή δόξα, δηλαδή ορθή πίστη. Έτσι, πολλές φορές η Ορθοδοξία ταυτίζεται με την προσκόλληση σε κάποιο δόγμα, τη συντηρητικότητα και την εμμονή σε τύπους που προέρχονται από την παράδοση. Με αυτό τον τρόπο την κατανοούν και οι χριστιανοί των άλλων ομολογιών (ρωμαιοκαθολικοί, προτεστάντες). Σωστά, όμως, έχει παρατηρηθεί ότι η έννοια της Ορθοδοξίας είναι κατά πρώτο λόγο "ορθή δοξολογία", δηλαδή ορθή λατρεία και μέσα απ' αυτή

πηγάξει η ορθή πίστη. Είναι τελικά η Ορθοδοξία ο σωστός τρόπος λατρείας του Θεού, όπως αυτός παραδόθηκε στους Αποστόλους από τον ίδιο το Χριστό και όπως η Εκκλησία στη συνέχεια εμπλούτισε μέσα στην ιστορία με την εμπειρία της και συνεχίζει να εμπλουτίζει μέχρι σήμερα. Δεν είναι συνεπώς η Ορθοδοξία μια ακόμα θρησκεία, όπως οι άλλες, ούτε μια ιδεολογία έστω καλύτερη από τις άλλες, ούτε μια αφηρημένη διδασκαλία και συντήρηση παραδοσιακών τύπων και σχημάτων. Είναι ένας άλλος ("εναλλακτικός" θα λέγαμε με τη σύγχρονη ορολογία), καινούριος τρόπος ζωής που βασίζεται στην εμπειρία πρώτα και στην πίστη στη συνέχεια όλης της Εκκλησίας (της καθολικής Εκκλησίας). Αυτός ο καινούριος τρόπος ζωής αποκαλύφθηκε με το έργο, το Σταυρό και την Ανάσταση του Χριστού, διώθηκε από την πρώτη Εκκλησία και διαμέσου των αιώνων συνεχίζει να προσφέρεται και στον σημερινό άνθρωπο, δίνοντάς του τις κατευθυντήριες γραμμές για τη σωστή σχέση του με τον Θεό, τους συνανθρώπους του και το περιβάλλον. Δεν είναι, συνεπώς, η Ορθοδοξία μια θρησκεία που καλύπτει τις "θρησκευτικές" μας ανάγκες, αλλά μια νέα στάση ζωής που διαμορφώνει κάθε πτυχή της καθημερινής μας δραστηριότητας.

B. ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΓΝΩΡΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΙΑΣ

Με δάση όσα αναφέραμε προηγουμένως μπορούμε στη συνέχεια να δούμε μερικά από τα βασικά χαρακτηριστικά γνωρίσματα της Ορθο-

δοξίας, με τα οποία φανερώνεται ως ένας νέος τρόπος ζωής και ταυτόχρονα ως η συνέχεια του έργου του Χριστού και της Εκκλησίας του.

- **Η εσχατολογική βάση:** Η Ορθοδοξία αναμένει το έσχατο, τον ερχομό δηλαδή της Βασιλείας του Θεού, του καινούριου κόσμου της αγάπης, της δικαιοσύνης και της ενότητας των πάντων και εργάζεται προς την κατεύθυνση αυτή με την εσωτερική ανακαίνιση των μελών της και με τη σταδιακή μεταμόρφωση του κόσμου. Προσεύχεται μάλιστα καθημερινά για την ολοκλήρωση του σχεδίου του Θεού ("ελθέτω η Βασιλεία Σου") και έχει με τη Θεία Ευχαριστία από τώρα μια μικρή και μερική εμπειρία αυτού του κόσμου που θα ολοκληρωθεί στο τέλος της ιστορίας.
- **Ο λατρευτικός πλούτος:** Με τα μυστήριά της και ιδιαίτερα με τη Θεία Ευχαριστία, τις αμέτρητες σε ποικιλία ακολουθίες και τελετές, τους ύμνους και τις ευχές της η Ορθοδοξία αγκαλιάζει κάθε σημαντική στιγμή (π.χ. γέννηση, γάμο, θάνατο) και όλες τις ανάγκες, τα έργα και τις αδυναμίες των ανθρώπων, με στόχο να τα μεταμορφώσει και να τα θέσει κάτω από την πρόνοια και την αγάπη του Θεού. Η Ορθόδοξη Εκκλησία είναι κατά κύριο λόγο μια λατρευτική κοινότητα.
- **Η ασκητικότητα:** Ισχύει για όλους τους πιστούς ανεξάρτητα από ηλικία, φύλο, χάρισμα ή εκκλησιαστικό αξίωμα. Είναι ένας δοκιμασμένος τρόπος ελεύθερης και συνειδητής ζωής που με την ασταμάτητη προσευχή, τη συμμετοχή στα μυστήρια της Εκκλησίας, την εγκράτεια και την ταπεινοφροσύνη, τη διαρκή μετάνοια και τα έργα αγάπης, σκοπό έχει τον περιορισμό του ατομικού θελήματος ώστε να εκφραστεί το θέλημα του Θεού μέσα από την κοινωνία αγάπης που είναι η Εκκλησία. Ο σκοπός αυτός φαίνεται πολύ δύσκολος και απαιτεί λύπη, κόπους και θυσίες. Όταν όμως πραγματοποιείται, τότε γεμίζει ανείπωτη χαρά τον πιστό (χαρμολύπη). Η ασκητικότητα αποτελεί επιπλέον και τη βάση για την αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος, που στις μέρες μας έχει πάρει τραγικές διαστάσεις.
- **Η αφοσίωση στην Παράδοση:** Για την ορθόδοξη θεολογία είναι πολυτιμότερη πηγή η Παράδοσή της, γιατί αποτελεί την πνευματική εμπειρία αιώνων όλων των προηγούμενων χριστιανικών γενεών (των Αποστόλων, των Αγίων, των Πατέρων της Εκκλησίας), έναν δοκιμασμένο τρόπο ζωής και τη βάση της διαρκούς

ανανέωσής της. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία δεν υπάρχει "χάσμα γενεών", ακριβώς για τον λόγο ότι οι σύγχρονες χριστιανικές γενιές σέβονται τις παρακαταθήκες των παλαιότερων, αλλά ταυτόχρονα τις εμπλουτίζουν με τις δικές τους εμπειρίες.

- **Η σταυρική αγάπη:** Δεν νοείται ορθόδοξη πνευματικότητα αποκομμένη από το πνεύμα αδελφoσύνης που εκφράζεται με την ορθοπραξία, δηλαδή τα έργα αγάπης. Αυτή η αγάπη είναι μίμηση της ίδιας της αγάπης που ο Χριστός έδειξε στους ανθρώπους με το έργο του αλλά κυρίως με το Σταυρό και την Ανάστασή του. Και είναι πάντα "σταυρωμένη" αυτή η αγάπη, γιατί προϋποθέτει την προσωπική αυταπάρνηση και θυσία χάριν του συνανθρώπου. Μόνο έτσι αποδεικνύει κάποιος ότι αγαπά και τον ίδιο τον Θεό (Α' Ιω. 4,20-21).
- **Η σχέση πνευματικού πατέρα και τέκνου:** Είναι η βάση της πνευματικής ζωής του ορθόδοξου χριστιανού. Ο πιστός δεν εξομολογείται απλά τις αμαρτίες του στον "πνευματικό" του, για να πάρει τη συγχώρηση, αλλά μαθαίνει από την εμπειρία του "πνευματικού" πώς να προχωρεί και να προοδεύει στον δικό του προσωπικό πνευματικό αγώνα. Όταν αυτή η σχέση είναι υγιής και όχι μηχανιστική, είναι δυνατότερη από τη σχέση του πατέρα με το παιδί του και αποτελεσματικότερη από τη σχέση του προπονητή με τον αθλητή. Μέσα από αυτή ο πιστός μαθαίνει την ελεύθερη υπακοή και εμπιστοσύνη αλλά και τη διαρκή μετάνοια, μετά από κάθε αποτυχία.
- **Το δημοκρατικό πολίτευμα:** Στην Ορθόδοξη Εκκλησία δεν υπάρχουν άρχοντες και εξουσιαζόμενοι, ούτε ανώτερα και κατώτερα μέλη. Η διάκριση ανάμεσα σε κλήρο και σε λαό, όπως θα δούμε σε παρακάτω ενότητα, είναι διάκριση λειτουργική και όχι αξιολογική. Μάλιστα, όσο "ψηλότερα" βρίσκεται κανείς, τόσο περισσότερο υπηρέτης των άλλων πρέπει να είναι. Ο τρόπος με τον οποίο διοικείται η Εκκλησία είναι συνοδικός (μέσω των Συνόδων) και γι' αυτό βαθιά δημοκρατικός. Όμως, καμιά απόφαση οποιασδήποτε Συνόδου, ακόμα και Οικουμενικής, αν δε γίνει αποδεκτή από το λαό δε θεωρείται έγκυρη. Κάθε ενορία, κάθε τοπική ευχαριστιακή σύναξη, αποτελεί τη φανέρωση όλης της Εκκλησίας και γι' αυτόν το λόγο είναι και η "ανώτερη πηγή εξουσίας" μέσα στην Εκκλησία.

Γ. ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΗ

Η Εκκλησία με τα δόγματα και τους κανόνες της οριοθετεί (θέτει τα σύνορα) για την Αλήθεια. Δεν είναι τα δόγματά της εγκεφαλικές, αυθαίρετες και αναπόδεικτες αυθεντίες. Αντίθετα, είναι αποστάλαγμα της ιστορικής εμπειρίας που έχουμε για το Χριστό, είναι κοινή πείρα όλων των πιστών, αφορούν όλο το ήθος και τη ζωή του ανθρώπου, γίνονται ελεύθερα αποδεκτά μέσω της πίστης και έχουν αφετηρία την αποκάλυψη του ίδιου του Θεού στους ανθρώπους. Με αυτά η Εκκλησία οριοθετεί την αλήθεια για τον Τριαδικό Θεό και το Θεάνθρωπο Χριστό και υπερασπίζεται την αξία και τον προορισμό του ανθρώπου και του κόσμου.

Αυτό που αποκλίνει από την αλήθεια της Εκκλησίας ή διαστρεβλώνει την πίστη της είναι η αίρεση. Οι αιρετικοί αποκόπτονται από το σώμα της Εκκλησίας και δημιουργούν ιδιαίτερες θρησκευτικές ομάδες με τις δικές τους ορθολογιστικές δοξασίες, που είτε διαστρέφουν την αλήθεια για το Θεό είτε μειώνουν την αξία του ανθρώπου και της κτίσης. Η Ορθοδοξία, αντίθετα, επειδή έχει την Αλήθεια, δηλαδή τον Χριστό, επιμένει να βάζει υψηλούς στόχους για τον άνθρωπο και δεν προσπαθεί να γίνει αρεστή δημαγωγώντας. Άλλωστε "ό,τι αξίζει στη ζωή πονά και είναι δύσκολο".

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Ορθοδοξία σημαίνει ορθή δοξολογία, ορθή δηλαδή λατρεία. Είναι η σωστή σχέση του ανθρώπου με το Θεό, τους συνανθρώπους του και την κτίση. Είναι ένας καινούριος τρόπος ζωής.**
- **Βασικά γνωρίσματα της Ορθοδοξίας είναι η εσχατολογική της δάση, ο λατρευτικός της πλούτος, η ασκητικότητα, η αφοσίωση στην Παράδοση, η σταυρική αγάπη, η σχέση πνευματικού πατέρα και τέκνου, το δημοκρατικό της πολίτευμα.**
- **Με τα δόγματα και τους κανόνες της η Ορθόδοξη Εκκλησία οριοθετεί την Αλήθεια και αποκαλύπτει οτιδήποτε διαστρεβλώνει αυτή την Αλήθεια που είναι η αίρεση.**
- **Η Ορθοδοξία επειδή έχει την Αλήθεια, δηλαδή το Χριστό, βάζει υψηλούς στόχους για τον άνθρωπο και δε δημαγωγεί για να γίνει αρεστή. Καθένας μας, όμως, μπορεί να γνωρίσει από την προσωπική του εμπειρία πως "ό,τι αξίζει στη ζωή πονά και είναι δύσκολο".**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Γιατί είναι προνόμιο να είναι κανείς Ορθόδοξος χριστιανός; Δεν έχουν άλλες θρησκείες ή ιδεολογίες αλήθειες; Πού βρίσκεται η διαφορά;
2. Γιατί κατά τη γνώμη σου, επιμένει η Ορθόδοξη Εκκλησία στον περιορισμό του ατομικού μας θελήματος για την πνευματική μας τελείωση; Μπορείς να βρεις παραδείγματα μέσα από την οικογένεια που δικαιώνουν αυτή την επιμονή της Εκκλησίας;
3. Μπορεί η ασκητικότητα που προβάλλει η Ορθόδοξη Εκκλησία να γίνει η βάση για την αντιμετώπιση του οικολογικού προβλήματος;
4. Οι υψηλοί στόχοι που θέτει η Ορθοδοξία για τον άνθρωπο είναι μειονέκτημα ή πλεονέκτημά της; Γιατί;

12

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΑ ΑΛΛΑ ΔΟΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε σε ποια σχέση βρίσκεται η Ορθοδοξία με τις άλλες χριστιανικές Εκκλησίες ή Ομολογίες της Δύσης, της Ανατολής και τις άλλες θρησκείες.**
- **Να κατανοήσετε την αναγκαιότητα του ορθού διαλόγου ανάμεσα στις Εκκλησίες και τις θρησκείες για μια ειρηνική συμβίωση των λαών της γης.**

« Ένα καλοκαιριάτικο απόγευμα του 1054, την ώρα που επρόκειτο να αρχίσει η ακολουθία στον ναό της Αγίας Σοφίας στην Κωνσταντινούπολη, ο καρδινάλιος Ουμβέρτος και δύο άλλοι λεγάτοι του Πάπα εισήλθαν στον ναό και κατευθύνθηκαν στο Ιερό. Δεν είχαν έρθει για να προσευχηθούν. Τοποθέτησαν μια Βούλα Αφορισμού πάνω στην αγ. Τράπεζα και έφυγαν αμέσως. Καθώς περνούσε από τη δυτική πύλη, ο καρδινάλιος τίναξε τη σκόνη από τα πόδια του, λέγοντας: «Ο Θεός ας δει και ας κρίνει». Ένας διάκονος, με μεγάλη στενοχώρια, έτρεξε από πίσω του παρακαλώντας τον να πάρει πίσω το έγγραφο. Ο Ουμβέρτος αρνήθηκε. Το έγγραφο πετάχτηκε στο δρόμο.

Αυτό είναι το συμβάν που έχει γίνει συμβατικά δεκτό ως η αρχή του μεγάλου σχίσματος μεταξύ της ορθόδοξης Ανατολής και της λατινικής Δύσης. Το σχίσμα όμως, σύμφωνα με τη γενική άποψη των ιστορικών, δεν είναι στην πραγματικότητα ένα γεγονός του οποίου μπορούμε με ακρίβεια να χρονολογήσουμε την αρχή. Είναι κάτι που αναπτύχθηκε σταδιακά, ως αποτέλεσμα μιας

μακράς και περίπλοκης διαδικασίας, που άρχισε πολύ πριν τον ενδέκατο αιώνα και ολοκληρώθηκε αρκετά αργότερα. Σ' αυτή τη μακρά και περίπλοκη διαδικασία πολλές ήταν οι επιρροές που έπαιξαν ρόλο. Το σχίσμα επηρεάστηκε από πολιτιστικούς, πολιτικούς και οικονομικούς παράγοντες. Η βασική του όμως αιτία δεν ήταν κοσμική αλλά θεολογική. Σε τελευταία ανάλυση η Δύση και η Ανατολή διαφωνούσαν σε δογματικά ζητήματα – και πιο συγκεκριμένα σε δύο: στις παπικές αξιώσεις και το Filioque".

Κάλλιστον Ware, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*,
Εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1996, σσ. 77-78

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**σχίσμα, Πάπας,
Λούθηρος,
Διαμαρτυρόμενοι,
Κόπτες,
φανατισμός**

Α. ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΔΥΣΗ

Ο Χριστιανισμός στην Ανατολή και στη Δύση από πολύ νωρίς φάνηκε να διαφοροποιείται. Σ' αυτό συνέδραμε ο τρόπος με τον οποίο οι πατέρες και των δύο περιοχών διατύπωσαν τον θεολογικό τους λόγο. Στην Ανατολή προείχε η εμπειρία, η άσκηση και η καρδιά. Ήταν ένας τρόπος μυστικής προσέγγισης του Θεού και του κόσμου. Στη Δύση, αντίθετα, προείχε ο ορθός λόγος μέσα από μια δικανική (νομικίστικη) κατανόηση του μυστηρίου της Εκκλησίας. Ήταν μια υπερευαισθητοποίηση σε θέματα δικαίου που καθόριζαν τον τρόπο με τον οποίο δίωναν οι χριστιανοί στη Δύση την πνευματικότητα της διδασκαλίας του Χριστού. Στην Ανατολή προείχε η μυστηριακή ζωή των πιστών, η άσκησή τους που περνούσε μέσα από βασικές στιγμές του βίου τους, τη γέννηση, το βάπτισμα, το γάμο, τη χαρά της ζωής, το δημοτικό τραγούδι, τη νηστεία, τις γιορτές και τα πανηγύρια, τη μοναχική ζωή. Η Εκκλησία ήταν παρούσα σε κάθε εκδήλωση, στη χαρά, στην αρρώστια, στο χτίσιμο ενός σπιτιού, στο άνοιγμα ενός πηγαδιού, στο θερισμό, στον τρυγητό, στη συγκομιδή, στα πρωτοδρόγια κ.τ.λ. Στη Δυτική Εκκλησία ο κλήρος ήταν απομακρυσμένος από τον λαό, περιορισμένος στα μοναστήρια και η Εκκλησία καθόριζε με δάση τους κανόνες της, σαν κρατική δύναμη, τη ζωή των χριστιανών ως υπηκόων ενός κράτους του Θεού.

Β. Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟΝ ΡΩΜΑΙΟΚΑΘΟΛΙΚΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΕΣ ΟΜΟΛΟΓΙΕΣ

Από την εποχή που έγινε οριστικό το σχίσμα ανάμεσα στην Ανατολική και τη Δυτική Εκκλησία καθεμία από τις δύο Εκκλησίες πορεύτηκε το δικό της δρόμο. Το γεγονός ότι επί αιώνες δεν υπήρχε καμία σχέση μεταξύ τους μεγάλωσε το χάσμα, την καχυποψία και την εχθρότητα. Η Ανατολική παρέμεινε ταπεινή και ταπεινώθηκε περισσότερο με την κατάκτηση των ορθοδόξων περιοχών της Βυζαντινής αυτοκρατορίας από τους Οθωμανούς, ενώ θα μπορούσε να αποτραπεί αυτό, αν βοηθούσαν οι Δυτικοί. Οι Δυτικοί αρκέστηκαν στην επίδειξη της δύναμής τους με την επιβολή των διδασκαλιών της Εκκλησίας τους, με τρόπο υπερήφανο και θίαιο, στις συνειδήσεις των λαών της Ευρώπης. Αποτέλεσμα αυτού ήταν ο Μαρτίνος Λούθηρος (16ος αι.) να δημιουργήσει ένα κίνημα διαμαρτυρίας κατά των αυθαιρεσιών του Πάπα και των απεσταλμένων του, με αποτέλεσμα να γίνει ένα νέο σχίσμα στην Ευρώπη μεταξύ των Ρωμαιοκαθολικών και των Προτεσταντών ή των Διαμαρτυρομένων. Οι τελευταίοι αρνήθηκαν το μυστηριακό χαρακτήρα της Εκκλησίας, τον κλήρο και τα μυστήρια εκτός από το Βάπτισμα.

Η Ορθοδοξία δεν έπαψε να προσεύχεται υπέρ της ενώσεως των Εκκλησιών και επιστροφής κάθε πλανημένου στην Ορθοδοξία. Τα τελευταία πενήντα χρόνια έχει ξεκινήσει μια σειρά διαλόγων με τη Ρωμαιοκαθολική και την Αγγλικανική Εκκλησία, ενώ βρίσκεται σε μια ειρηνική σχέση με την Προτεσταντική Εκκλησία και συνεργάζεται με αυτήν σε πολλά επίπεδα μέσω του Παγκοσμίου Συμβουλίου των Εκκλησιών.

«Και οι δύο πλευρές θαρύνονται με σφάλματα στο ανθρώπινο επίπεδο. Οι Ορθόδοξοι, παραδείγματος χάριν, θα πρέπει να μέμφονται τους εαυτούς τους για την υπεροψία και την περιφρόνηση που έδειχναν στη Δύση κατά τη Βυζαντινή περίοδο... Κάθε δε πλευρά, ενώ ισχυρίζεται πως αποτελεί τη Μία αληθινή Εκκλησία, θα πρέπει να παραδεχτεί πως στο ανθρώπινο επίπεδο έχει αξιοθρήνητα φτωχύνει λόγω του χωρισμού. Η ελληνική Ανατολή και η λατινική Δύση χρειάζονταν και ακόμη χρειάζονται η μια την άλλη. Το μέγα σχίσμα αποδείχτηκε εξίσου τραγικό και για τα δυο μέρη»

Κάλλιστος Ware, *Η Ορθόδοξη Εκκλησία*, σσ.104-105.

«Εμείς οι χριστιανοί, οφείλουμε να εργασθούμε πολύ με την προοπτική αυτής της συνάντησης (με τις άλλες θρησκείες). Αυτό είναι περισσότερο ενδιαφέρον παρά να φιλονικούμε μεταξύ μας»

Πατριάρχης Βαρθολομαίος
στο βιβλίο Olivier Clément,
Η αλήθεια ελευθερώσει υμάς,
εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1997, σ. 291.

Γ. ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΕΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

Και στο χώρο της Ανατολής δεν έλειψαν οι θεολογικές διαμάχες και οι διαιρέσεις. Η Μέση Ανατολή παρουσίαζε μεγάλη ποικιλία λαών και πολιτισμικών περιβαλλόντων. Σε συνδυασμό με τη φύση όλων αυτών των λαών που παρουσιάζει μεγάλη ευαισθησία σε θρησκευτικά θέματα προέκυ-

ψαν πολλές παρερμηνείες για συγκεκριμένες διδασκαλίες του Χριστού και για το Χριστό. Έτσι, διασώζονται μέχρι σήμερα αρχαίες Εκκλησίες μονοφυσιτικές, όπως οι Κόπτες της Αιγύπτου και της Αιθιοπίας, οι Αρμένιοι Μονοφυσίτες, οι Μελχίτες, οι Ιακωβίτες, οι Νεστοριανοί. Με τις Μονοφυσιτικές Εκκλησίες η Ορθόδοξη Εκκλησία έχει ξεκινήσει διάλογο για την εξεύρεση λύσης με σκοπό την προσέγγιση των Εκκλησιών.

Δ. Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΛΛΕΣ ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

Η Ορθοδοξία βλέπει τις παγκόσμιες θρησκείες ως συμπαθείς προσπάθειες αναζήτησης του Θεού, παρά το γεγονός ότι μπορεί να διαφωνεί με τον τρόπο, με τον οποίο πραγματοποιούν αυτή την αναζήτηση, επειδή λείπει από αυτές το κατ' εξοχήν κέντρο της πίστης, ο Χριστός. Πιστεύει ότι όλες οι θρησκείες, αν συνεργασθούν, μπορούν να μειώσουν τη βία, το μίσος ανάμεσα στους ανθρώπους, να συμβάλουν στην ειρήνη και τη συνεργασία των λαών της γης. Η ιεραποστολική εργασία σε περιβάλλοντα άλλων θρησκειών δε γίνεται, αν δεν το αποδεχθούν ή δεν το ζητήσουν ελεύθερα οι άνθρωποι των περιοχών αυτών.

Ε. ΟΙ ΚΙΝΔΥΝΟΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ

Είναι γνωστός σε όλους ο όρος αυτός: παγκοσμιοποίηση. Αναφέρεται σε πολλά επίπεδα, επομένως και στη θρησκευτική πίστη, που λόγω του ανοίγματος όλων των κοινωνιών της γης και της προσέγγισής τους με τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, υπάρχει ο ορατός κίνδυ-

νος να συμβεί ένα λαθεμένο πλησίασμα των θρησκειών. Στην περίπτωση αυτή θα συμβεί ένα ανακάτεμα διδασκαλιών και παραδόσεων, το οποίο μάλλον θα επιφέρει σύγχυση στο νου των ανθρώπων και θα τους οδηγήσει σε λαθεμένο τρόπο ζωής.

Απέναντι στον κίνδυνο αυτόν η Ορθοδοξία προτείνει στα μέλη της να συσπειρωθούν γύρω από την ορθόδοξη παράδοση, ώστε να διώσουν αληθινά και να βλέπουν με γνήσιο τρόπο τους συνανθρώπους τους που παρουσιάζουν διαφορές ως προς τη σύλληψη τους νοήματος της ζωής.

ΣΤ. Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΣΕΒΕΤΑΙ ΚΑΙ ΔΕ ΦΑΝΑΤΙΖΕΙ

Εκείνο που έχει μεγάλη σημασία είναι να κατανηθεί ότι η Ορθοδοξία δεν φανατίζει τα μέλη της, αλλά ζητάει από αυτά νηφαλιότητα και γνησιότητα στην αντιμετώπιση κάθε αντίθετου με την πίστη τους συνανθρώπου. Ο θρησκευτικός φανατισμός διαδίδεται από ανθρώπους δόλου και βίας που κρύβουν κάτω από τη σημαία του Θεού τις προσωπικές τους φιλοδοξίες ή παραφροσύνες. Στην Ορθόδοξη Εκκλησία δεν έχει θέση ο φανατισμός, κι αν μερικές φορές κληρικοί ή πιστοί εμφανίζουν τέτοια συμπτώματα, αυτό οφείλεται στην προσωπική τους αδυναμία να σεβαστούν τη διαφορετικότητα του άλλου.

«Στο θρησκευτικό μίσος, που είναι στην πραγματικότητα μίσος κατά της θρησκείας, στον πόλεμο εν ονόματι των θρησκειών που είναι στην πραγματικότητα πόλεμος εναντίον των θρησκειών ο Πατριάρχης Βαρθολομαίος αντιπαραθέτει την αγάπη του Χριστού: «Μην αφήνεις να σε νικήσει το κακό, αλλά να νικάς το κακό με το αγαθό.»

Olivier Clément, *Η αλήθεια ελευθερώσει νμάς*, εκδ. Ακρίτας, Αθήνα 1996, σ. 249.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Ανατολική και Δυτική Εκκλησία διαφέρουν στον τρόπο σκέψης και βίωσης της διδασκαλίας του Χριστού. Είναι ωστόσο αναγκαίο να συνεργασθούν στο μέλλον.**
- **Η Εκκλησία βλέπει με συμπάθεια τις άλλες θρησκείες παρά τις ριζικές διαφορές που έχει με αυτές.**
- **Η Ορθοδοξία έχει να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο με τις**

άλλες Εκκλησίες και τις θρησκείες για τη συναδέλφωση των λαών και την ειρηνική τους συνύπαρξη, μακριά από κάθε φανατισμό και εχθρότητα.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Ο διαφορετικός τρόπος σύλληψης της ζωής στην Ανατολική και τη Δυτική Εκκλησία έχει αντίκτυπο στη ζωή ενός νέου σήμερα;
2. Μπορείς να ελέγξεις και να περιγράψεις τα συναισθήματά σου απέναντι σε ένα μουσουλμάνο, ινδουιστή ή βουδιστή συνομήλικό σου;
3. Έχει θέση στην προσωπική σου ζωή ο θρησκευτικός φανατισμός;

13

Η ΟΡΘΟΔΟΞΙΑ ΑΠΟΔΕΧΕΤΑΙ ΚΑΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΗΝ ΥΛΗ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τη θέση της Ορθοδοξίας για την ύλη.**
- **Να συνειδητοποιήσετε ότι η Εκκλησία μας προσφέρει τη δυνατότητα μεταμόρφωσης της ύλης σε τρόπο δοξολογίας του Θεού.**

¹² Πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει· πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. ¹³ τὰ βρώματα τῇ κοιλίᾳ καὶ ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν· ὁ δὲ Θεὸς καὶ ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ, καὶ ὁ Κύριος τῷ σώματι. ¹⁴ ὁ δὲ Θεὸς καὶ τὸν Κύριον ἡγείρε καὶ ἡμᾶς ἐξεγερεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. ¹⁵ οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ σώματα

Μερικοί μεταξύ σας λένε: "Όλα μού επιτρέπονται". Σωστά· όλα όμως δεν είναι προς το συμφέρον. Εγώ θα ἔλεγα: "Όλα μού επιτρέπονται, εγώ όμως δε θα αφήσω τίποτα να με κυριεύει". Λένε επίσης: "Οι τροφές προσορίζονται για την κοιλιά και η κοιλιά είναι καμωμένη για τις τροφές· ο Θεός θα τα αχρηστεύσει και το ένα και το άλλο". Ναι, το σώμα όμως δεν έγινε για να πορνεύουμε, αλλά για να δοξάζουμε τον Κύριο, και ο Κύριος θα δοξάσει το σώμα. Και ο Θεός που ανέστησε τον Κύριο, με τη δύναμή του θα αναστήσει κι εμάς. Δεν ξέρετε ότι τα σώματά σας είναι μέλη του σώματος του Χριστού; Μπορώ, λοιπόν, να πάρω

ὕμῶν μέλη Χριστοῦ ἐστίν; ἄρα οὖν τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. ¹⁶ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ ἔν σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησίν, οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. ¹⁷ὁ δὲ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἔν πνεύμα ἐστι. ¹⁸φεύγετε τὴν πορνείαν. πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐν ποιήσῃ ἄνθρωπος ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορνεύων εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ¹⁹ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι τὸ σῶμα ἔχετε ἀπὸ Θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστὲ ἐαυτῶν, ²⁰ἢ γοργάσθητε γὰρ τιμῇς· δοξάσατε δὴ τὸν Θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ Θεοῦ.

κάτι που εἶναι μέλος του σώματος του Χριστοῦ και να το κάνω μέλος του σώματος μιας πόρνης; Ποτέ τέτοιο πράγμα! Ἡ μήπως δεν ξέρετε ὅτι αὐτός που δένεται με μια πόρνη γίνεται ἓνα σῶμα μαζί της; Γιατί, καθώς λέει η Γραφή, οἱ δύο θα γίνουν ἓνα σῶμα. Ὅποιος ὁμως συνδέεται με τον Κύριο, γίνεται ἓνα πνεῦμα μαζί του. Μακριά ἀπὸ τὴν πορνεία! Κάθε ἄλλο ἁμάρτημα που μπορεῖ να διαπράξει κανεὶς δρῖσκειται ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα του· αὐτός ὁμως που πορνεύει βεδῆλώνει τὸ ἴδιο του τὸ σῶμα. Ἡ μήπως δεν ξέρετε ὅτι τὸ σῶμα σας εἶναι ναός του Ἁγίου Πνεύματος το οποίο σας χάρισε ὁ Θεός και δρῖσκειται μέσα σας; Δεν ἀνήκετε στον εαυτό σας· σας ἀγόρασε ὁ Θεός και πλήρωσε τὸ τίμημα. Τὸ Θεό λοιπόν να δοξάζετε με τὸ σῶμα σας και τὸ πνεῦμα σας, τὰ οποία ἀνήκουν στο Θεό.

Α' Κορ. 6,12-20

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

δημιουργία
υλικότητα
σῶμα
τέχνη
ομορφιά
φθορά
μεταμόρφωση
Βασιλεία Θεού

Α. “ΕΙΔΕ Ο ΘΕΟΣ ΟΤΙ ΟΛΑ ΟΣΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΕ ΗΤΑΝ ΠΟΛΥ ΚΑΛΑ” (ΓΕΝ. 1,31)

Στο πρώτο βιβλίο της Αγίας Γραφής αναφέρεται ὅτι ὁ Θεός ἐλεύθερα και ἀπὸ ἀγάπη δημιούργησε "ἐκ τοῦ μηδενός" κάθε υλική και πνευματική πραγματικότητα. Και ὅπως ἓνας καλὸς μουσικός θα γράψει ἓνα καλὸ τραγούδι, ἔτσι και ὁ Θεός, που ἀπὸ τὴ φύση του εἶναι καλός και ἀγαθός, δημιούργησε μόνο "καλὰ λῖαν" δημιουργήματα. Αὐτὴ ἡ ἀλήθεια βεβαιώνεται παραστατικά μέσα στη Γένεση με τὴν εἰκόνα να βλέπει ὁ Θεός τὴ δημιουργία του και να τὴν περιγράφει ὡς πολὺ κα-

λή. Σκοπὸς τῆς δημιουργίας του ἦταν με τὴν ἐλεύθερη συμμετοχή του ἀνθρώπου στο σχέδιό του και ὁ ἴδιος, ἀλλὰ και ολόκληρη ἡ κτίση να ο-

δηγηθούν στην τελειότητα, δηλαδή στην ένωσή τους με το Θεό. Τίποτα από τη δημιουργία του, ορατή και αόρατη, υλική και πνευματική, δεν έπρεπε να πάει χαμένο· Όλα προορίζονταν να ζήσουν και όχι να οδηγηθούν στην καταστροφή και στο θάνατο. Σε αντίθεση λοιπόν με άλλες κοσμοθεωρίες ο χριστιανισμός ευθύς εξ αρχής αντιμετώπισε και την ύλη ως αποδέκτη της σωτηρίας του Θεού. Το μήνυμα της Αγίας Γραφής και των Πατέρων της Εκκλησίας ήταν πάντα ξεκάθαρο: **Η ύλη είναι ένα πολύ καλό δημιούργημα του Θεού και η σωτηρία δεν αφορά μόνο στις πνευματικές πραγματικότητες αλλά και στις υλικές.**

Β. Ο ΘΕΑΝΘΡΩΠΟΣ ΧΡΙΣΤΟΣ, Η ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Ο άνθρωπος με την επιλογή του να πει όχι στην πρόσκληση του Θεού ανέκοψε την πορεία του θεϊκού σχεδίου, αλλά δεν το ματαίωσε. Ο Θεός επενέβαινε μέσα στην ανθρώπινη ιστορία, ιδιαίτερα στα πλαίσια του λαού του Ισραήλ. Η πιο αποφασιστική του όμως επέμβαση έγινε με την ενσάρκωση, το έργο, το Σταυρό και την Ανάσταση του Υιού του. Η Εκκλησία μας διδάσκει ότι ο Χριστός, ο προϋπάρχων Υιός του Θεού, παραμένοντας τέλειος Θεός έγινε και τέλειος άνθρωπος, για να δείξει στον άνθρωπο τον δρόμο προς την τελείωση. Ο Θεός φόρεσε ανθρώπινο σώμα, εντάχθηκε σε ένα λαό, μίλησε τη γλώσσα του, μεγάλωσε σε μια οικογένεια, είχε συγγενείς, φίλους και επάγγελμα. Έγινε δηλαδή άνθρωπος σε όλα όμοιος με εμάς εκτός από το ότι ήταν αναμάρτητος. Με την ενανθρώπησή του δεδαιώσε την αξία της ανθρώπινης φύσης και του ανθρώπινου σώματος, κατοχύρωσε τη σπουδαιότητα της ύλης και κάλεσε τον άνθρωπο να τον μιμηθεί, αφού Αυτός ήταν η μόνη πραγματική εικόνα του Θεού. Μέσα από αυτή την ελεύθερη και συνειδητή μίμηση ο άνθρωπος και μαζί του και ολόκληρη η κτίση μπορούσαν να ξαναβρούν τον "κατά φύση", τον φυσιολογικό δηλαδή προορισμό τους.

Δεν αποδέχθηκε λοιπόν απλά την ύλη ο Χριστός, αλλά έδειξε και τον δρόμο - Αυτός ο ίδιος ήταν ο δρόμος - πώς η ύλη μπορεί να μεταμορφωθεί, να γίνει τρόπος δοξολόγησης του Θεού και να "αναστηθεί".

Γ. Η ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΗΝ ΥΛΗ

Το αγιαστικό έργο του Χριστού συνεχίζει μέσα στην πορεία της ιστορίας το Σώμα του, η Εκκλησία. Από τα πρώτα δήματά της η

Εκκλησία εναντιώθηκε σε κάθε μονοφυσитισμό που οδηγούσε σε υποτίμηση και απαξίωση της ύλης. Καταπολέμησε έντονα τις κακοδοξίες που μείωναν ή αμφισβητούσαν την ανθρώπινη φύση του Χριστού, αρνήθηκε να κάνει διδασκαλία της την υποτίμηση και καταπίεση του ανθρώπινου σώματος, της γυναίκας, των αισθήσεων και της γενετήσιας σφαίρας της ζωής και κατοχύρωσε την αξία της ύλης ακόμα και με την καταδίκη των εικονομάχων, όσων δηλαδή πίστευαν ότι δεν πρέπει να απεικονίζουμε τον Χριστό και τους αγίους του με υλικά μέσα. Παρότι μερικές φορές πολλοί χριστιανοί, επηρεασμένοι από ξένες προς τον χριστιανισμό κοσμοθεωρίες (Πλατωνισμό-νεοπλατωνισμό, Γνώση) ή παρασυρμένοι από απλοϊκούς ηθικισμούς, δημιουργούσαν ή και δημιουργούν ακόμα την εντύπωση ότι ο χριστιανισμός αποστρέφεται το ανθρώπινο σώμα και τις λειτουργίες του ή την ύλη, **η Εκκλησία έμεινε ευλαδικά προσηλωμένη στο να θεωρεί το σώμα ως μέσο δοξολογίας του Θεού (βλέπε το κείμενο) και την ύλη ως αντικείμενο της σωτηρίας Του.**

Δεν αρκείται όμως η Εκκλησία στην αποδοχή της ύλης. Η ύλη, όπως και το σώμα μας, μέχρι να ολοκληρωθεί το σχέδιο του Θεού με τη Δευτέρα Παρουσία του και τον ερχομό της Βασιλείας του Θεού, συνεχίζουν να φθείρονται και να πεθαίνουν. **Η Εκκλησία όμως, που είναι ο πυρήνας του μεταμορφωμένου κόσμου, μέσα από τα μυστήριά της, κυρίως, συντελεί σταδιακά τον αφθαρτισμό όλου του κόσμου με τη δράση του Αγίου Πνεύματος.** Έτσι:

«Ίνα καί διά στοιχείων, καί δι' ἀγγέλων καί δι' ἀνθρώπων, καί διά ὁρώμενων, καί δι' ἀοράτων, δοξάζεται σον τό Πανάγιον Ὄνομα».

*Ευχή του Μεγάλου
Αγιασμού των Θεοφανείων*

- Το ψωμί και το κρασί της Θείας Ευχαριστίας γίνονται Σώμα και Αίμα του Χριστού,
- το νερό του Βαπτίσματος και του Αγιασμού γίνεται φορέας αγιασμού,
- το λάδι του Ευχελαίου αγιάζεται και γίνεται θεραπευτικό για τις ψυχές και
- τα σώματα των πιστών (σώματα αγίων όπως του Αγ. Διονυσίου, Αγ. Σπυρίδωνα κ.ά.) γνωρίζουν από τώρα ένα είδος αφθαρτισμού και γίνονται πηγές θεραπειών και αγιασμού.

Δ. ΤΟ ΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Όλα αυτά τα παραδείγματα δείχνουν ότι η Εκκλησία, **συνεχίζοντας το έργο του Χριστού, σταδιακά και αθόρυβα μεταμορφώνει την ύλη για να μπορέσει να ζήσει και αυτή στην αναμενόμενη Βασιλεία του Θεού.** Αυτή την πραγματικότητα αποτυπώνει η Μεταμόρφωση του ίδιου του Χριστού και αυτό το όραμα περιγράφει και ο προφήτης Ιωάννης στην Αποκάλυψη (21,1-5):

Τότε είδα έναν καινούριο ουρανό και μια καινούρια γη. Ο πρώτος ουρανός κι η πρώτη γη εξαφανίστηκαν, κι η θάλασσα δεν υπάρχει πια. Κι είδα την άγια Πόλη, τη νέα Ιερουσαλήμ, να κατεβαίνει από τον ουρανό, από το Θεό, έτοιμη σα τη νύφη που στολισμένη περιμένει τον άντρα της. Κι άκουσα μια δυνατή φωνή απ' το θρόνο να λέει: "Να, η κατοικία του Θεού μαζί με τους ανθρώπους. Θα κατοικήσει μαζί τους κι αυτοί θα αποτελούν το λαό του. Ο ίδιος ο Θεός θα είναι μαζί τους, θα διώξει κάθε δάκρυ από τα μάτια τους, κι ο θάνατος δεν θα υπάρχει πια· ούτε πένθος ούτε κλάμα ούτε πόνος θα υπάρχει πια, γιατί τα παλιά πέρασαν". Και είπε αυτός που καθόταν στο θρόνο: "Να, όλα τα κάνω καινούρια".

Ε. "ΠΡΟΣΔΟΚΩ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΝΕΚΡΩΝ"

Όταν ο Απόστολος Παύλος κηρύττοντας στον Άρειο Πάγο στην Αθήνα μίλησε στους Αθηναίους για την εκ νεκρών ανάσταση του Χριστού, αυτοί, κοροϊδεύοντάς τον, τον έδιωξαν ευγενικά από το δῆμα. Ήταν ανοησία κατά τους αρχαίους Έλληνες να αναστηθεί το σώμα, που το θεωρούσαν φυλακή της ψυχής και να συνεχίζει να είναι φυλακή για μια αιωνιότητα. **Η Εκκλησία όμως επιμένει στο Σύμβολο της Πίστεως της: προσδοκώ ανάστασιν νεκρών. Δεν ελπίζει δηλαδή απλά σε μια αθανασία της ψυχής αλλά και σε ανάσταση των σωμάτων.** Και η ελπίδα της αυτή είναι ταυτόχρονα και μια δεβαιότητα. Αφού ο Χριστός αναστήθηκε με το σώμα του και εμείς με το σώμα μας θα αναστηθούμε. Ένα σώμα όμως μεταμορφωμένο, πνευματικό αλλά με υλικότητα, όπως του αναστημένου Χριστού, που ψηλάφησε ο δύσπιστος Θωμάς για να πειστεί για την Ανάστασή του. Ένα τέτοιο σώμα δε θα φθείρεται πια, δε θα πεθαίνει και δε θα περιορίζεται από τους νόμους της φύσης (ενώ οι πόρτες ήταν κλειστές -Ιωάν. 20,19· 26- εμφανίστηκε ο αναστημένος Χριστός στους μαθητές του).

Η σωματικότητα συνεπώς δεν είναι χαρακτηριστικό του ανθρω-

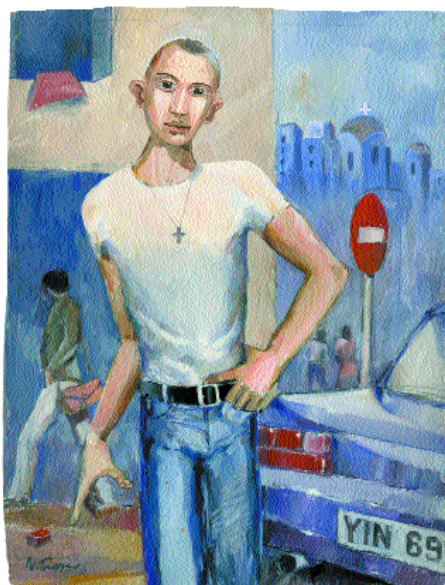
που μόνο στην εδώ ζωή, αλλά θα είναι χαρακτηριστικό του και στην αιώνια ζωή. Και επιπλέον η ύλη "θα απελευθερωθεί από την υποδούλωσή της στη φθορά, και θα μετάσχει στην ελευθερία που θ' απολαμβάνουν τα δοξασμένα παιδιά του Θεού" (Ρωμ. 8,21) μεταμορφωμένη. Μόνο ο χριστιανισμός υψώνει την ύλη σε τέτοιο σημείο και δικαία κάποιοι μελετητές του τον θεωρούν ως την "υλιστικότερη" απ' όλες τις κοσμοθεωρίες.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Ο Θεός που από τη φύση του είναι καλός και αγαθός δημιούργησε πολύ καλά κάθε υλική και πνευματική πραγματικότητα.**
- **Ο Χριστός παίρνοντας την ανθρώπινη φύση βεβαίωσε την αξία του ανθρώπινου σώματος και κατοχύρωσε τη σπουδαιότητα της ύλης. Έδειξε με τη ζωή του ότι η σωτηρία δεν αφορά μόνο στις πνευματικές πραγματικότητες αλλά και στις υλικές.**
- **Η Εκκλησία, συνεχίζοντας το έργο του Χριστού, όχι μόνο αποδέχεται την ύλη, αλλά μέσα από τα μυστήριά της με τη δράση του Αγίου Πνεύματος ενεργεί σταδιακά και αθόρυβα τον αφθαρτισμό της ύλης, για να μετάσχει και αυτή μεταμορφωμένη στη Βασιλεία του Θεού.**
- **Η σωματικότητα είναι χαρακτηριστικό του ανθρώπου και στην εδώ και στην αιώνια ζωή. Αυτή την αλήθεια ομολογούμε με το Σύμβολο της πίστης.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Ο χριστιανισμός είναι μια πνευματική διδασκαλία και δε νοιάζεται για την ύλη. Είναι σωστή αυτή η αντίληψη;
2. Τι θα έλεγες σε ορισμένους χριστιανούς που αισθάνονται άδολα με το σώμα τους και θεωρούν τις λειτουργίες του ακάθαρτες;
3. Με ποιους τρόπους ο Χριστός βεβαίωσε και κατοχύρωσε την αξία της ύλης και του σώματος; Πώς συνεχίζει το έργο του σ' αυτό το θέμα η Εκκλησία;
4. Τι διακηρύττουμε όταν λέμε στο Σύμβολο της πίστης "προσδοκώ ανάστασιν νεκρών";

14

Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΕ ΕΝΑ ΤΕΧΝΟΚΡΑΤΟΥΜΕΝΟ ΚΟΣΜΟ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε ποια είναι η θέση του χριστιανού για την εργασία μέσα σ' ένα τεχνοκρατούμενο κόσμο.**

¹⁷τῷ δὲ Ἀδάμ εἶπεν ὅτι ἤκουσας τῆς φωνῆς τῆς γυναικὸς σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ ξύλου, οὗ ἐνετειλάμην σοι τούτου μόνου μὴ φαγεῖν ἀπ' αὐτοῦ, ἐπικατάρατος ἡ γῆ ἐν τοῖς ἔργοις σου· ἐν λύπαις φάγη αὐτὴν πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς σου· ¹⁸ἀκάνθας καὶ τριβόλους ἀνατελεῖ σοι, καὶ φάγη τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ. ¹⁹ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου φάγη τὸν ἄρτον σου ἕως τοῦ ἀποστρέψαι σε εἰς τὴν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήμφθης· ὅτι γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση.

"Ο Θεός εἶπε στον Ἀδάμ: "Επειδὴ ἀκουσες τὴν γυναῖκα σου καὶ ἔφαγες ἀπὸ τοῦ δέντρου, ἀπ' τοῦ οποίου σε εἶχα διατάξει νὰ μὴ φας, καταραμένη θὰ εἶναι ἡ γῆ ἐξαιτίας σου. Μὲ μόχθο θὰ τὴν καλλιεργεῖς σ' ὅλη σου τὴν ζωὴ. Ἀγκάθια καὶ τριβόλλια θὰ σου βλασταίνει καὶ θὰ τρῶς τὸ χορτάρι τοῦ αγροῦ. Μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου θὰ τρῶς τὸ ψωμί σου, ὥσπου νὰ ξαναγυρίσεις στὴ γῆ ἀπὸ τὴν ὁποία προήλθες, γιατί χῶμα εἶσαι, καὶ στὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψεις".

Γεν. 3, 17-19

ΛΕΞΕΙΣ**ΚΛΕΙΔΙΑ**

**εργασία, θεϊκή εντολή,
ευλογία, κατάρτα,
δημιουργία,
αλλοτριώση, αυτοσκο-
πός, Ορθόδοξη άσκηση**

Α. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Το γιατί εργάζεται ο άνθρωπος, ποιο σκοπό υπηρετεί η εργασία για τη ζωή και την κοινωνία, γιατί η εργασία είναι δικαίωμα κάθε ανθρώπου και όχι πρόνομο κάποιων, είναι θέματα που χρειάζεται να αναλυθούν κάτω από άλλο πρίσμα μέσα στον τεχνοκρατούμενο κόσμο της εποχής μας.

Με το μάτι της σύγχρονης πραγματικότητας μπορούμε να διακρίνουμε διάφορες αντιλήψεις για την εργασία: άλλοι εργάζονται για να επιδιώσουν ικανοποιώντας τις βιοτικές τους ανάγκες, άλλοι για να κερδίσουν και να πολλαπλασιάσουν τα υλικά αγαθά, άλλοι εργάζονται για να εξουσιάζουν τους άλλους, άλλοι με την εργασία χαίρονται τη δημιουργία και την προσφορά, άλλοι πάλι ως εργασιομανείς θεωρούν αυτοσκοπό την εργασία και εγκαταλείπουν κάθε ιεράρχηση στόχων για τη ζωή.

Το ρήμα εργάζομαι προέρχεται από τη λέξη έργο, που σημαίνει και τον σκοπό και το προϊόν της εργασίας. Το νόημα της εργασίας κατά τη χριστιανική αντίληψη είναι βαθύτερο γιατί έχει σχέση με τις κοινωνικές αξίες και τον ανθρωπινό προορισμό.

Στην **Παλαιά Διαθήκη** η φύση της εργασίας εξυψώνεται από την αρχή της δημιουργίας. Ο άνθρωπος, σαν δημιουργήμα του Θεού, τοποθετείται στο χώρο του παραδείσου, σ' ένα οικείο περιβάλλον προς την εικόνα του. Εκεί δε μένει αδρανής και άπρακτος, αλλά του δίνεται η θεϊκή εντολή να καλλιεργεί τη γη και να τη φυλάσσει. **Δηλαδή, ενώ ο σκοπός του ανθρώπου είναι η ομοίωση με το Θεό, η εργασία είναι αξία και λειτούργημα αυτού του σκοπού και δεν έρχεται σε αντίθεση με αυτόν.**

Η εργασία χαρακτηρίζεται ως καλή ή κακή όχι από το είδος της, αλλά από τον σκοπό που της δίνει ο άνθρωπος στη ζωή. Ο πνευματικός άνθρωπος έχει σαν προτεραιότητες στη ζωή τη γνώση του εαυτού του, του Θεού, την αληθινή σχέση με τον συνάνθρωπο - συνεργάτη - και το φυσικό περιβάλλον. Όλα αυτά στον "Παράδεισο" ήταν αρμονικά, γιατί ο άνθρωπος είχε αγαθές σχέσεις με το Δημιουργό του. Γι' αυτόν τον λόγο και η εργασία ήταν χωρίς πόνο και κόπο. Από τη στιγμή που ο άνθρωπος με τον εγωισμό του διέκοψε την επα-

φή του με το Θεό, τότε το κακό εισχώρησε παντού στη ζωή, γεγονός που είχε συνέπειες και στον τομέα της εργασίας.

Β. ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΡΓΑΣΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΑΠΟ ΤΟ ΘΕΟ

α) Με την επιλογή του ανθρώπου να συνεργασθεί με το κακό η εργασία από ευλογία μετατράπηκε σε κατάρρα. Ο Θεός, μετά την ανυπακοή των πρωτοπλάστων, τους είπε ότι με κόπους και ιδρώτα θα δγάζουν το ψωμί τους. Έτσι, η εργασία για τον άνθρωπο από ανώδυνη έγινε κοπιαστική και επίπονη.

β) Η εργασία από αναφαίρετο δικαίωμα ζωής και κοινωνικής ευδαιμονίας έγινε μάστιγα για την κοινωνική ειρήνη, τη δικαιοσύνη και την ισότητα των ανθρώπων. Η εργασία από εντολή του Θεού έγινε μέσο ψυχολογικής πίεσης, εξουσίας και ανταλλαγμάτων. Η σεξουαλική εκμετάλλευση των εργαζόμενων παιδιών έχει πάρει δραματικές διαστάσεις σε πολλές χώρες του κόσμου.

γ) Η εργασία από μέσο που ήταν για την τελειοποίηση του ανθρώπου έγινε αυτοσκοπός ή μέσο αποξένωσης του ανθρώπου από τον Θεό, τον συνάνθρωπο και τη φύση. Ο άνθρωπος με την αλαζονεία του έκανε την εργασία να υπηρετεί την απληστία του. Καταστρέφει τη συναισθηματική του ζωή και την ακεραιότητα της ανθρώπινης προσωπικότητας. Κατοικεί πλέον σε ένα αφύσικο περιβάλλον, δε ζει ανάμεσα στα φυτά και τα ζώα, τρέφεται με συνθετικές τροφές και αναπνέει δηλητηριασμένο αέρα.

δ) Ο άνθρωπος αισθάνεται την εργασία ως μισθωτή σκλαδιά και αγγαρεία, εργάζεται με το ρολόι στο χέρι είτε γιατί αισθάνεται ότι τον εκμεταλλεύονται είτε γιατί αναγκάζεται να κάνει κάτι που δεν ανταποκρίνεται στην κλίση του, δεν το αγαπά. Ο Θεός της αγάπης ξεχνιέται κατά την ώρα της εργασίας, είναι σαν να μην υπάρχει, τον έδιωξε το εγώ και το ατομικό συμφέρον.

Γ. ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΨΥΧΙΚΑ ΚΕΝΑ

Η απουσία μιας πίστης για την ερμηνεία του σκοπού και της θέσης της εργασίας στη ζωή του ανθρώπου, δημιουργεί προβλήματα στην αντιμετώπισή της. Η τεχνολογική εξέλιξη με την αυτοματοποίησή της, χωρίς προνοητικότητα και πνεύμα αλληλεγγύης για δημιουρ-

γία και άλλων ευκαιριών απασχόλησης των ανθρώπων, μείωσε τις θέσεις εργασίας με αποτέλεσμα να πολλαπλασιάζονται οι άνεργοι.

Ο άνθρωπος αλλοτριώθηκε με την εργασία, δηλαδή αποξενώθηκε από τη γνώση του εαυτού του, την αναζήτηση της σχέσης του με το Θεό και τους συνανθρώπους του. Με την εργασία σε χώρους τεχνολογικά εξοπλισμένους για μαζική παραγωγή προϊόντων χάνεται η προσωπική προσφορά του ανθρώπου, η αξιοποίηση των χαρισμάτων και η χαρά της προσωπικής δημιουργίας.

Ο άνθρωπος αισθάνεται μοναξιά και ανασφάλεια όταν αντιμετωπίζεται ως παραγωγική μηχανή με ημερομηνία λήξης, όταν αξιολογείται για το τι παράγει και όχι για το τι είναι. Για να ζήσουν οι μηχανές και οι αριθμοί, θανατώνεται η ανθρωπιά και δημιουργείται συνωστισμός στα ταμεία ανεργίας.

Όσο είναι ισχυρό το δικαίωμα για τη ζωή, άλλο τόσο είναι και για την εργασία. Όταν η εργασία γίνεται μέσο εκμετάλλευσης του ανθρώπου χάνει την αξία της και δημιουργεί σύγχυση στην προσωπική και κοινωνική ζωή.

Όταν κερδοσκοπία και τεχνολογία προηγούνται της ανθρώπινης αξίας χάνεται το πνευματικό περιεχόμενο της εργασίας. Ο άνθρωπος κάνοντας την εργασία αυτοσκοπό, απομονώνεται και δε λειτουργεί πλέον ως εικόνα του Θεού και ως συνάνθρωπος. Τελικά ο άνθρωπος ζει για να εργάζεται ή εργάζεται για να ζει;

Δ. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

1. Η εργασία, με την εμφάνιση του Χριστού, που ο ίδιος είναι η αλήθεια της ζωής, παίρνει τη σωστή της θέση:

- Είναι μέρος της άσκησης του ανθρώπου για να τελειοποιηθεί, να θεωθεί.
- Αποτελεί αξία και όχι ντροπή και κατάρρα, αφού και ο ίδιος ο Χριστός ασκούσε το επάγγελμα του ξυλουργού, υποτάσσοντάς το στην αποστολή του.
- Ο Απόστολος Παύλος σημειώνει ότι η προσωπική εργασία έχει αξία, επειδή σχετίζεται άμεσα με την αξία της ίδιας της ζωής και καταδικάζει τον τεμπέλη που ζει σε βάρος του άλλου... και για να υπογραμμίσει πως όλοι έχουν ανάγκη την εργασία, λέει ότι "εκείνος που δεν θέλει να εργάζεται να μην τρώει".

- Η εργασία δεν πρέπει να αποτελεί στοιχείο εκμετάλλευσης και διάκρισης των ανθρώπων, αφού ο αγώνας και ο σκοπός του ανθρώπου είναι κοινός.

Ο Χριστός χρησιμοποιεί τις λέξεις "εργάτης" και "θερισμός" για τους μαθητές του και για εκείνους που αγωνίζονται για την πραγμάτωση της βασιλείας του Θεού στον κόσμο (Ματθ. 10, 37).

2. Η εργασία, ως εντολή του Θεού, έχει σχέση και με τις άλλες εντολές του Θεού που αποδίδουν στην ολοκλήρωση του ανθρώπου. Δηλαδή ο άνθρωπος κατά την ώρα της εργασίας του έχει στο νου και στην ψυχή του τις αρετές της αγάπης, της αλληλεγγύης, της δικαιοσύνης, όπως τις παρέδωσε ο Χριστός και οι άγιοι με τη ζωή τους. Δεν μπορεί ο χριστιανός να πλουτίζει από την εργασία του και σαν τον άφρονα πλούσιο να αγνοεί τον άνεργο και τον φτωχό συνάνθρωπο. Η περικοπή του Ευαγγελίου, που παρουσιάζει το φτωχό Λάζαρο να τρώει από τα ψίχουλα που έπεφταν από το τραπέζι του αναίσθητου πλουσίου, είναι αρκετή για να διδάξει τον άνθρωπο ότι κάθε πράξη καταγράφεται ανεξίτηλα στη συνείδησή του και μπορεί να τον ελέγχει παντοτινά.

3. Στην Ορθοδοξία η εργασία είναι υποταγμένη στην άσκηση και στην προσευχή, που ανεβάζουν τον άνθρωπο στο Θεό και τον κάνουν αδελφό στην κοινωνία των ανθρώπων. Η εργασία με την πίστη προς το Θεό βοηθά, ώστε να διατηρείται η αρμονία του κόσμου και της φύσης. Ο Απόστολος Παύλος λέει ότι ο άνθρωπος έχει δόξα, τιμή και ειρήνη όταν "εργάζεται το αγαθό". Ο άνθρωπος, σε κάθε στιγμή και σε κάθε χώρο είτε μέσα είτε έξω από την εργασία, παραμένει μέλος της Εκκλησίας και μπορεί να τηρεί το θέλημα του Θεού, να τον δοξολογεί και να συνεχίζει την ενάρετη ζωή.

4. Η εργασία που δεν έχει ως στόχο τη μεταμόρφωση του ανθρώπου και του κόσμου γίνεται αιτία καλλιέργειας της ματαιοδοξίας και της πνευματικής στασιμότητας με συνέπεια και την καταστροφή της φύσης. Ο Απόστολος Παύλος λέει ότι: καθετί που κάνετε, να το κάνετε με όλη σας την καρδιά, σαν να το κάνετε για τον Κύριο και όχι για τους ανθρώπους (Κολ. 3, 23). Στα παλιά χρόνια οι πιστοί έφεραν στην Εκκλησία την πρώτη συγκομιδή από τους καρπούς της γης που καλλιεργούσαν για να ευλογηθούν από τον Θεό και να τον ευχαριστήσουν.

5. Η λέξη επάγγελμα προέρχεται από το ρήμα επαγγέλλομαι, που σημαίνει υπόσχομαι στον εαυτό μου, στον Θεό και στην κοινωνία. Με το επάγγελμα και την εργασία ο πιστός αξιοποιεί τα χαρίσματά του και τα εντάσσει στον αγώνα για να τελειοποιηθεί, να μοιάσει στον Θεό. Κατά τον Μ. Βασίλειο "ο οίκος του Θεού, που είναι η Εκκλησία του ζώντος Θεού, έχει κυνηγούς, πεζοπόρους, αρχιτέκτονες, οικοδόμους, γεωργούς, βοσκούς, αθλητές, στρατιώτες". Ο Μ. Βασίλειος παρατηρεί ότι όλα τα επαγγέλματα του ανθρώπου εξασφαλίζουν με την πίστη στο Χριστό τον ορθό τρόπο εξάσκησης τους και την επιμέλεια της ανθρώπινης επιθυμίας.

Με την αναδρομή των παραπάνω προϋποθέσεων, η εργασία δεν θα είναι δουλεία σε πάθη και συμφέροντα αλλά ευλογημένη, γιατί ο άνθρωπος θα συνεργάζεται με τον Θεό και θα βλέπει τον πλησίον του σαν τον εαυτό του. Στον Ορθόδοξο μοναχισμό, που είναι ένας από τους δρόμους που οδηγούν προς τη θέωση του ανθρώπου, η κάθε εργασία ονομάζεται διακονία και κατά την ώρα της εκτέλεσής της ο μοναχός, αδελφός, τη συνοδεύει με την προσευχή. Σήμερα και η Εκκλησία χρησιμοποιεί την τεχνολογία, για να διακονεί τον άνθρωπο και να δοξολογεί τον Θεό.

Ο άνθρωπος μέσα στην τεχνοκρατούμενη εποχή μπορεί να αποτελέσει τον δόκιμο εργάτη του θελήματος του Θεού. Μέσα στον κόσμο με τα τόσα προβλήματα ο άνθρωπος μπορεί να αποτελέσει, κατά τον Απόστολο Παύλο τον εργάτη που θα είναι σκεύος εύχρηστο, ετοιμασμένο για κάθε έργο αγαθό. (Β' Τιμ. 2, στίχοι 15 και 21)

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η εργασία αποτελεί για τον άνθρωπο από τη στιγμή που δημιουργήθηκε θεϊκή εντολή.**
- **Η εργασία με τη διακοπή της σχέσης Θεού και ανθρώπου μετατράπηκε από άπονη και άλυπη, που ήταν στον Παράδεισο της ευδαιμονίας, σε επίπονη και κοπιώδη έξω από αυτόν. Με την απομάκρυνση του ανθρώπου από τον Θεό, από μέσο που ήταν για την τελείωσή του έγινε εργαλείο αποπροσανατολισμού και αλλοτρίωσης. Χωρίς Θεό, η εργασία με τη σύγχρονη τεχνολογία αιχμαλώτισε τον άνθρωπο και τον έκανε δούλο της.**

- **Με τη θυσία και την αγάπη του Χριστού για τον άνθρωπο η εργασία ξαναπαίρνει το αληθινό νόημα για την ανθρώπινη ζωή. Γίνεται ευλογία όταν ενταχθεί στον αγώνα για την πνευματική πρόοδο και προκοπή, όταν υπηρετεί τον ένα σκοπό του ανθρωπίνου γένους που είναι η συμμετοχή του στη βασιλεία του Θεού.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Από πότε η εργασία έγινε κατάρα για τον άνθρωπο;
2. Σήμερα πώς γίνεται δούλος ο άνθρωπος με την εργασία;
3. Όταν εργάζεσαι μπορεί να θυμάσαι τον Θεό και τον συνάνθρωπο και πώς;
4. Πότε η τεχνολογική εξέλιξη μπορεί να ωφελήσει τον εργαζόμενο;
5. Αλλάζει το νόημα της εργασίας μέσα στον Χριστιανισμό;

15

ΘΕΛΩ ΝΑ ΧΑΡΩ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ ΣΕ ΕΝΑ ΠΙΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΚΟΣΜΟ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε το περιεχόμενο της χαράς στη ζωή.**
- **Να κατανοήσετε το νόημα της ψυχαγωγίας.**
- **Να γνωρίσετε πώς μπορείτε να εκμεταλλευτείτε καλύτερα το χρόνο σας.**
- **Να γνωρίσετε την πρόταση της Εκκλησίας στο θέμα της χαράς.**

¹²μηδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνείᾳ. ¹³ἕως ἔρχομαι, πρόσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ.

Α' Τιμ. 4, 12-13

Κανείς να μη σε καταφρονεί που είσαι ακόμη νέος. Αντίθετα, να γίνεις υπόδειγμα για τους πιστούς με το λόγο, με τη συμπεριφορά σου, με την αγάπη, με την πνευματική ζωή, με την πίστη, με την αγνότητα. Όσπου να έρθω, συγκέντρωσε την προσοχή σου στην ανάγνωση των Γραφών, στις συμβουλές και στη διδασκαλία.

Το παραπάνω κείμενο είναι από την πρώτη επιστολή που έστειλε ο Απόστολος Παύλος στον Τιμόθεο (1ος αι. μ. Χ.), που υπήρξε μαθητής, βοηθός του και αργότερα επίσκοπος Εφέσου.

Όπως το καταγράφει ένας ιστορικός, τα αγνά νιάτα του Τιμόθεου, η ευσέβεια και η εξυπνάδα του άρεσαν στον Απόστολο Παύλο που τον επέλεξε για συνεργάτη του. Ήταν αγαπητός γιατί είχε καλλιεργήσει τα φυσικά χαρίσματα και είχε τη χάρη του Θεού.

Α. ΚΑΝΕΙΣ ΝΑ ΜΗΝ ΚΑΤΑΦΡΟΝΕΙ ΤΗ ΝΕΟΤΗΤΑ

Νέος σημαίνει δύναμη, αθωότητα, αγνότητα, αυθορμητισμό, ηρωισμό, γενναιότητα στην ανάληψη ευθυνών, δημιουργικότητα, οράματα και στόχους. Όλα αυτά δίνουν ένα ιδιαίτερο και ξεχωριστό νόημα στη νεότητα. Η οικογένεια και η κοινωνία, για να υποστηρίξουν και να προαγάγουν τη νεότητα χρειάζεται να γνωρίζουν τι θα της προσφέρουν, ώστε να μην αχρηστευθούν μέσα στο χρόνο η δυναμικότητα και τα χαρίσματά της. Ο Τιμόθεος γνώριζε απ' έξω την Παλαιά Διαθήκη, αφού η μάνα του και η γιαγιά του τον έβαζαν από μικρό να τη διαβάσει. Η Παλαιά Διαθήκη, αποτέλεσε γι' αυτόν οδηγό ζωής.

Η αληθινή ζωή σχετίζεται με την πίστη για το Θεό και με ένα αληθινό νόημα για τη ζωή και το θάνατο. Από τα χρόνια της νηπιακής ηλικίας ο άνθρωπος μαθαίνει για τον τρόπο που θα χαίρεται και θα λυπάται.

Οι σχέσεις των νέων με τους μεγάλους: στοιχείο ευδαιμονίας

Η σχέση των νέων με τους μεγαλύτερους για να είναι ισορροπημένη και χαρούμενη χρειάζεται να στηρίζεται σε δύο σταθερές βάσεις:

- 1. Στην κατανόηση και στο σεβασμό.** Μπορείς να σέβεσαι τους μεγαλύτερους στην ηλικία κατανοώντας αυτά που έχουν περάσει, με τη σκέψη ότι και εσύ θα φτάσεις εκεί. Αυτό θα σε κάνει να τους αντιμετωπίζεις με ευγένεια και όχι βαριεστημένα, κακόκεφα και απότομα. Είναι ευεργετικό να ακούς και να χρησιμοποιείς την εμπει-

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

νεότητα, σχέσεις, σκυθρωπός, στατικός, διασκέδαση, ψυχαγωγία, πάθη, φθορά, σπατάλη χρόνου, μέτρο, εσωτερική-μόνιμη χαρά, ανάσταση, αιωνιότητα

ρία τους. Όταν δουν τη σύνεσή σου θα αποδεχθούν ακόμη και τις παραινέσεις σου προς αυτούς.

2. Στη συνεργασία. Οι νέοι καταθέτουν την αθωότητα, τη γνησιότητα και την αγωνιστικότητα και οι μεγαλύτεροι τη γνώση και την εμπειρία. Οι μεγάλοι, έχοντας σχέση αγάπης και εμπιστοσύνης προς τους νεότερους, τους δίνουν ευκαιρίες για ανάληψη πρωτοβουλιών και δράσης. Ο Απόστολος Παύλος εμπιστεύτηκε στον Τιμόθεο λεπτές αποστολές, όπως για παράδειγμα να διδάξει στους Ιουδαίους, γνωρίζοντας τη σταθερή πίστη και την αμετακίνητη πορεία του στο αγαθό. Η αγάπη του για το Χριστό ήταν μόνιμη πηγή χαράς και έμπνευσης.

Β. Η ΣΧΕΣΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ ΜΕ ΤΟΥΣ ΣΥΝΟΜΗΛΙΚΟΥΣ

Στην εποχή μας οι σχέσεις των νέων με συνομήλικά τους άτομα, δυστυχώς δεν μπορούν να οικοδομηθούν σε σταθερές βάσεις και να ευδοκιμήσουν γιατί:

α) Ο ανταγωνισμός στο επίπεδο της εξωτερικής εμφάνισης και της μόδας που προωθεί η καταναλωτική κοινωνία δημιουργεί αισθήματα μειονεκτικότητας και ζηλοφθονίας.

β) Ο σαρκολατρικός τρόπος ζωής, η εναλλαγή ερωτικών συντρόφων, με απώτερο σκοπό μόνο την ηδονή, δημιουργεί τραυματισμούς για τη μετέπειτα ζωή τους.

γ) Το συμφέρον, οι προσωπικές επιδιώξεις και φιλοδοξίες του ενός ή του άλλου φύλου καταστρέφουν φιλίες και γεμίζουν θλίψη και απογοήτευση τους νέους, οι οποίοι αναγκάζονται να στραφούν σε περιστασιακές και τυπικές σχέσεις και έτσι δεν μπορούν να μιλάνε για τη φιλία σαν πηγή χαράς.

Γ. ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΕΙΣΑΙ ΣΚΥΘΡΩΠΟΣ

- **Ο χρόνος που χάνουμε άσκοπα προκαλεί δυστυχία** γιατί όταν το συνειδητοποιήσουμε δεν επιστρέφει πίσω. Ο Μέγας Βασίλειος γράφει ότι εάν χάσουμε χρήματα μπορούμε να τα ξαναποκτήσουμε, εάν όμως χάσουμε τον καιρό μας δεν μπορούμε να τον ξαναδούμε.
- Ο Απόστολος Παύλος με επιστολή προς τον συνεργάτη του Τίτο,

τον προτρέπει να αποφεύγει συζητήσεις ανωφελείς και μάταιες και συμβουλεύει τους Κορινθίους ότι: "συναστροφές κακές φθείρουν χρηστά ήθη". Οι ατέρμονες συζητήσεις, χωρίς ουσία και νόημα, φτωχαίνουν το νέο, δεν τον βοηθούν να ανεβεί πνευματικά.

- **Η εμμονή της σκέψης σε στενόχωρες καταστάσεις του παρελθόντος κάνουν στατικό τον άνθρωπο και αχρηστεύουν τις δυνάμεις του.** Ο Απόστολος Παύλος μας προτρέπει να γυρίσουμε σελίδα και να απενίσουμε το μέλλον. (Φιλιπ. 3,13)
- **Η διασκέδαση όταν έχει σαν σκοπό την ηδονή των αισθήσεων και την ικανοποίηση των σαρκικών παθών τότε προκαλεί οδύνη στην ψυχή και δημιουργεί ψυχικά κενά.** Ο άνθρωπος σήμερα είναι γεμάτος από υλικά αγαθά κι έχει τις αισθήσεις του χορτασμένες. Τίποτε όμως δεν τον ευχαριστεί, παραμένει ανικανοποίητος.
- **Η ποιότητα της ψυχαγωγίας στον ελεύθερο χρόνο έχει σχέση, θετική ή αρνητική, με την αγωγή της ψυχής, με την καλλιέργειά της.** Ένα καλό διδλίο, μια ακρόαση μουσική, ένας στοχαστικός περίπατος στη φύση, η σχέση με την παράδοση και την τέχνη μπορεί να συμβάλουν θετικά στη διάπλαση του ήθους του νέου και να τον στηρίξουν σε δυσκολίες που θα παρουσιαστούν στο μέλλον.

Η μικρή διήγηση του Αγίου Αντωνίου, από το Γεροντικό, που ακολουθεί, μας προτρέπει να ακολουθούμε το μέτρο στη ζωή: Ήταν κάποιος κνηγός άγριων ζώων στην έρημο που είδε τον Αββά Αντώνιο να παίζει με τους αδελφούς (μοναχούς) και σκανδαλίστηκε. Ο Γέροντας Αντώνιος, θέλοντας να δείξει ότι πρέπει να συμμεριζόμαστε και τη χαλάρωση των μοναχών, λέει στον κνηγό που σκανδαλίστηκε: θάλε ένα βέλος στο τόξο σου και τένωσέ το· και εκείνος το τένωσε· και πάλι τον λέει τένωσέ το· και τότε ο κνηγός απάντησε: εάν το τενώσω παραπάνω απ' όσο αντέχει τότε το τόξο θα σπάσει. Λέει ο Γέροντας σ' αυτόν: έτσι συμβαίνει και στο έργο του Θεού, εάν, πέρα από το μέτρο, δώσουμε άσκηση στους αδελφούς πολύ γρήγορα θα αποκάμουν. Χρειάζεται λοιπόν με κατανόηση να αντιμετωπίζονται οι αδελφοί. Αυτά αφού άκουσε από το Γέροντα ο κνηγός, ένιωσε κατάνυξη, ωφελήθηκε και αναχώρησε. Και οι μοναχοί, στηριζόμενοι στο γεγονός αυτό, αναχώρησαν για τον τόπο τους.

*Γεροντικό, έκδ. "Αστήρ",
Αθήνα 1961, σ. 2, μετάφραση
Στ. Πορτελάνου*

Δ. Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

- 1. Η χαρά έχει μονιμότητα όταν:** α) είναι καρπός του Αγίου Πνεύματος, όπως και η αγάπη, η πίστη, η μακροθυμία, η εγκράτεια· και β) όταν συνδεθεί με την ελπίδα στην αφθαρσία. Η χαρά και η ωφέλεια των νέων από τη μονομερή γύμναση του σώματος είναι ελλιπής και ανολοκλήρωτη. "Η γύμναση του σώματος λίγο ωφελεί, η ευσέβεια όμως είναι ωφέλιμη για όλα. Επειδή υπόσχεται τη ζωή και την τωρινή και τη μελλοντική" (Α΄Τιμ. δ. 8).
- 2. Η απαλλαγή από το κακό και την αμαρτία γίνεται αιτία αληθινής χαράς,** αφού ο Θεός επισκέπτεται την καθαρή καρδιά. Η Ανάσταση του Χριστού με τη νίκη κατά της αμαρτίας και του θανάτου είναι η μεγαλύτερη χαρά της ανθρωπότητας.
- 3. Ο Χριστός που είναι "χθες και σήμερα ο αυτός και εις τους αιώνας"** (Εβρ. 13,8), οι προστάτες άγιοι, τα κοιμητήρια, κάνουν το παρόν αιώνιο και ο χρόνος που περνά δεν αποκαρδιώνει τον άνθρωπο.
- 4. Η προσδοκία του ανθρώπου ότι με τη δευτέρα παρουσία του Χριστού θα καταργηθεί για πάντα ο θάνατος και η φθορά** δεν τον κάνει σκυθρωπό όσες δοκιμασίες και αν συναντήσει στη ζωή του. Όταν ο άνθρωπος νομίζει ότι τον αγώνα μιας ολόκληρης ζωής εξαφανίζει ο θάνατος, τότε ζει με την αγωνία του θανάτου και της απελπισίας. Επομένως, η χρήση του ελεύθερου χρόνου δεν μπορεί να είναι ενάντια στη δίδωση της αιωνιότητας, του Θεού, σε κάθε στιγμή.
- 5. Η Ορθοδοξία προτείνει μέσα από την παράδοσή της το χαροποιό πένθος, τη χαρμολύπη, το μέτρο.** Ο επίπονος δρόμος της άσκησης κατά του κακού φέρνει την αληθινή χαρά και αυτός που αγωνίζεται δεν αισθάνεται ανία γιατί βρίσκει νόημα στη ζωή. Το πένθος είναι ένα χρυσό καρφί της ψυχής, όπως λέει ο Άγιος Ιωάννης της Κλίμακας.
- 6. Μέσα από τη θυσία για το συνάνθρωπο έρχεται η αληθινή χαρά.** Ο μεγάλος ανθρωπιστής Ραούλ Φολερώ, που έδωσε όλη του την παρουσία και θυσίασε ολόκληρη τη ζωή του για τη θεραπεία των λεπρών, έλεγε ότι όταν δίνεις χαρά παίρνεις μεγαλύτερη.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- Ο χρόνος για τη νεότητα έχει μεγάλη σημασία.
- Η χαρά εξαρτάται από τις σχέσεις που αναπτύσσονται.
- Η εκμετάλλευση του χρόνου μπορεί να προσφέρει αληθινή χαρά όταν αποφεύγονται μάταιες συζητήσεις, έμμονες ιδέες, ψυχοφθόρα διασκέδαση.
- Η Εκκλησία προτείνει και διδάσκει ότι:
 - α) η χαρά είναι καρπός του Αγίου Πνεύματος,
 - β) η ανάσταση του Χριστού σαν νίκη κατά της αμαρτίας και του θανάτου έδωσε τη μόνιμη χαρά στον άνθρωπο,
 - γ) ο άνθρωπος με το Χριστό δεν φοβάται τον χρόνο που κυλά, αφού συνδέεται το παρόν με το αιώνιο.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Για ποιο λόγο ο χρόνος του νέου είναι πολυτιμότερος από τον μεγαλύτερο;
2. Η συναναστροφή σου με τους μεγάλους ή τους συνομηλίκους γιατί δεν σου φέρνει τη χαρά που θέλεις;
3. Έχει σχέση ο χρόνος με τη χαρά;
4. Τι φταίει και δεν χαίρεται σήμερα ο άνθρωπος, παρ' όλο ότι έχει τα πάντα στη διάθεση του;
5. Με ποιο τρόπο ο άνθρωπος μπορεί να αντιμετωπίσει την καθημερινή απογοήτευση και να αποκτήσει μέσα τον μόνιμη χαρά;

16

ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τι στόχους υπηρετεί η πληροφορική και πόσο αυτοί εναρμονίζονται με την ηθική και πνευματική πρόοδο του ανθρώπου.**
- **Να κατανοήσετε πώς μπορεί η πληροφορική και η γνώση που μεταφέρει να αξιοποιηθεί και να λειτουργήσει υπέρ του ανθρώπου χωρίς να τον αλλοτριώσει.**

Υἱέ, ἐὰν δεξιόμενος ῥῆσιν ἐμῆς ἐντολῆς κρύψῃς παρὰ σεαυτῶ, ὑπακούσεται σοφίας τὸ οὖς σου, καὶ παραβαλεῖς καρδίαν σου εἰς σύνεσιν, παραβαλεῖς δὲ αὐτήν ἐπὶ νουθέτησιν τῷ νυῖ σου. ἐὰν γὰρ τὴν σοφίαν ἐπικαλέσῃ καὶ τῇ συνέσει δῶς φωνήν σου, τὴν δὲ αἴσθησιν ζητήσῃς μεγάλη τῇ φωνῇ, καὶ ἐὰν ζητήσῃς αὐτήν ὡς ἀργύριον καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνήσῃς αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν θεοῦ εὐρήσεις.

Γιέ μου, δέξου τα λόγια μου, καὶ να φυλάς σαν θησαυρό τις συμβουλές μου, ὥστε το αὐτί σου να προσέχει στη σοφία καὶ προς τη φρόνηση να κατευθύνεται η καρδιά σου· να προσφεύγεις στη φρόνηση, να επικαλείσαι τη σύνεση· να την αναζητάς καθώς το ασήμι, να τη γυρεύεις σαν κρυμμένο θησαυρό. Τότε θα μάθεις να σέβεσαι τον Θεό καὶ θα τον γνωρίζεις.

Παρ. Σολ. 2, 1-5

Στο τέλος του 1982 το εβδομαδιαίο αμερικάνικο περιοδικό Time αναδείκνυε "άνθρωπο της χρονιάς" τον...προσωπικό ηλεκτρονικό υπολογιστή. Εδώ πληροφορούμαστε ότι ο άνθρωπος, το τελειότερο δημιούργημα του Θεού, γίνεται ανταγωνιστής του άψυχου προϊόντος του. Η προσωπική του ελευθερία και οι ανθρώπινες σχέσεις, χωρίς τη σύνεση και τη σοφία, κινδυνεύουν να καταργηθούν με την πληροφορική.

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Ηλεκτρονικός
Υπολογιστής,
ανεργία, απρόσωπη
ζωή, πρόκληση,
πληροφορία, εσω-
τερική ζωή,
πληροφορική,
ιεραποστολή**

Α. ΘΕΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

α) Ο άνθρωπος μαθαίνει τα πάντα και ταχύτατα. Η μεταβιομηχανική κοινωνία έγινε κοινωνία της πληροφορίας, γιατί η ανάπτυξη έφερε την πολυπλοκότητα στη ζωή, την αύξηση του αριθμού των επαγγελμάτων, την ανάπτυξη των τεχνών και την αύξηση της γνώσης με την επιστημονική εξειδίκευση.

β) Η επανάσταση στην πληροφορική έγκειται, κυρίως, στην τεράστια προσφορά της στην οργάνωση όλων των επιστημών, των δημοσίων υπηρεσιών, των επιχειρήσεων, της εκπαίδευσης.

γ) Η πληροφορική συμβάλλει στην ταχύτητα εκπομπής και αξιοποίησης των επιστημονικών επιτευγμάτων και στην εξασφάλιση ελεύθερου χρόνου, πολύτιμου για την πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου.

Β. ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

α) Η ταχύτητα και ο βομβαρδισμός του ανθρώπου από πλήθος πληροφοριών αφαιρεί τη δυνατότητα εκ μέρους του επεξεργασίας τους, εκτίμησής τους και ανάλογης τοποθέτησής του.

β) Οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές (Η/Υ) αντικατέστησαν πολλά εργατικά χέρια και προκάλεσαν το μεγάλο πρόβλημα της ανεργίας, το οποίο γίνεται προσπάθεια να αντιμετωπισθεί με μείωση των ωρών εργασίας, με πρόωγη συνταξιοδότηση, με προσανατολισμό σε νέες ειδικότητες και με άλλα αναγκαστικά μέτρα, όχι όμως πάντα ευχάριστα.

γ) Η συνεχής εξέλιξη και ο ανταγωνισμός των εταιρειών συστημάτων πληροφορικής, για εμπορικούς λόγους, έχουν βάλει τα μεσαία κοινωνικά στρώματα που χρησιμοποιούν Η/Υ σε μια διαρκή οικονομική αφαίμαξη με στόχο την ανανέωση και τον εκσυγχρονισμό τους.

δ) Ο πόλεμος των συμφερόντων διαφόρων εταιρειών και η αναζήτηση μόνο του κέρδους προξενεί σε πολλούς Η/Υ, σε προκαθορισμένες ημερομηνίες και σε ετήσια βάση, καταστροφή αρχείων, που με κόπο αποθήκευσαν οι χρήστες τους. Οι ιοί και νόσοι του πνεύματος – αντιζηλία, φθόνος, κερδοσκοπία– δημιουργούν και τους ιούς των Η/Υ. Αυτό ανάγκασε τον άνθρωπο να δημιουργήσει προγράμματα εναντίον αυτών των ιών.

Γ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

α) Η πρόκληση με την ποικιλία των ερεθισμάτων που προσφέρει η διασύνδεση του προσωπικού Η/Υ με το Διαδίκτυο (Internet) είναι μεγάλη. Η σοφία και η σύνεση λείπει από τους εμπορικούς κατασκευαστές προγραμμάτων, που αποδίδουν στο κέρδος αλλά και από τους χρήστες τους. Οι ανώριμοι χρήστες, ανήλικοι και ενήλικες, γίνονται παθητικοί δέκτες οποιασδήποτε πληροφορίας και εικόνας που αποπροσανατολίζει τον άνθρωπο από την αλήθεια και προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια. Εμπόριο σάρκας, πώληση ναρκωτικών, προπαγάνδα θρησκειών και αιρέσεων, παιχνίδια με δία βρίσκονται μέσα στις σελίδες του Διαδικτύου και αναζητούν πελατεία. Καρφωμένος στην οθόνη του υπολογιστή του ο άνθρωπος του 21ου αιώνα, αν δεν έχει ανώτερο σκοπό στη ζωή, θα πιθηκίζει με ένα νου μόνιμα αιχμαλωτισμένο.

β) Η προσκόλληση του ανθρώπου στην οθόνη ενός υπολογιστή με πολλές εφαρμογές, χωρίς έλεγχο, μπορεί να καταστρέψει τη ζωντανή επικοινωνία με τους συνανθρώπους, τη γλώσσα, τη φιλία και τις διαπροσωπικές σχέσεις. Υποδαθμίζεται ο άνθρωπος όταν του ζητείται με φωτογραφίες μέσα από το Διαδίκτυο να συνάψει γνωριμίες και να γνωρίσει τον κόσμο. Το παιχνίδι στις γειτονιές που δημιουργούσε φιλίες και καλλιεργούσε συναισθήματα κινδυνεύει να χαθεί από το ψυχρό αντίπαλο Η/Υ.

γ) Η ανεξέλεγκτη χρησιμοποίηση της πληροφορικής μπορεί να παραδιάσει το ιδιωτικό απόρρητο πάνω σε θέματα οικογενειακά, ιατρικά κ.ά.

Η Εγκλησία είναι υπέρ της πληροφορικής που χρησιμεύει είτε για την άμεση εξυπηρέτηση του πολίτη, είτε για την προστασία των ευρωπαϊών πολιτών από την εγκληματικότητα. Όμως, είναι ανάγκη να εναρμονισθεί η χρησιμότητα της πληροφορικής για την καταπολέμηση της εγκληματικότητας με το δικαίωμα της προστασίας της προσωπικής ζωής κάθε ανθρώπου.

Με τη Συνθήκη Σένγκεν ο ΕΚΑΜ (Ενιαίος Κωδικός Αριθμός Μη-τρώνου) που θα δοθεί σε κάθε πολίτη μπορεί να συμβάλει στην καταπολέμηση της διεθνούς εγκληματικότητας. Είναι όμως δυνατό, χωρίς την ύπαρξη κάποιων φραγμών, να χρησιμοποιηθεί για την αστυνόμευση της προσωπικής ζωής των πολιτών και την κατάργηση του ατομικού απόρρητου (τραπεζικού, ιατρικού, κ.ά.)

Η Εκκλησία με το απόρρητο της ιερής εξομολόγησης διαφυλάσσει πάντα την αξία του ανθρώπου ως εικόνα του Θεού σε όποια κατάσταση και αν βρίσκεται. Εξασφαλίζει την κοινωνική ειρήνη, δεν εξευτελίζει τον άνθρωπο, δεν εκθέτει ούτε χρησιμοποιεί για εκμετάλλευση την προσωπική του ζωή, αλλά με τη χάρη του Θεού και τη μετάνοια τον επαναφέρει σώο ψυχικά στην κοινωνία. Όταν οι νόμοι είναι εμπνευσμένοι από το πνεύμα της Εκκλησίας τότε προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα, σέβονται την προσωπική ζωή και βοηθούν τον άνθρωπο στον αγώνα του για να γίνει καλύτερος, χωρίς να τον εξευτελίζουν, να τον απογοητεύουν και να τον περιθωριοποιούν.

Δ. ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΖΩΗ

Η πληροφορία και η γνώση είναι φλούδα χωρίς καρπό, όταν δεν συντελούν στην εσωτερική ανακαίνιση του ανθρώπου. Μπορεί ο νέος, για παράδειγμα, να πληροφορείται με τα σύγχρονα μέσα για τη ζωή, το θάνατο και την Ανάσταση του Χριστού, αλλά αν δεν ευθυγραμμίσει τη ζωή του με τη ζωή του Χριστού τότε έχει μια επιφανειακή προσέγγιση της αλήθειας και όχι προσωπική.

Η αξιοποίηση της πληροφορικής γίνεται ολοκληρωμένη όταν εκτός από τα μάτια του σώματος ικανοποιούνται και τα μάτια της ψυχής. Η πληροφορική για να λειτουργήσει υπέρ του ανθρώπου, να του ανοίξει τα μάτια της ψυχής και να γίνει μέσο κοινωνικής ευτυχίας χρειάζεται, εκτός από το ηλεκτρονικό διαδίκτυο, να συνδεθεί και με ένα πνευματικό. Δηλαδή, να συνδεθεί η γνώση με την πίστη, με την αρετή και την αυτοκυριαρχία. Αυτό επισημαίνεται από τον Απόστολο Πέτρο στην Καινή Διαθήκη: "Να καταβάλετε κάθε προσπάθεια για να πλουτίσετε την πίστη με την αρετή, την αρετή με τη γνώση, τη γνώση με την αυτοκυριαρχία, την αυτοκυριαρχία με την υπομονή, την υπομονή με την ευσέβεια, την ευσέβεια με την αγάπη για τους αδελφούς" (Β'Πέτρ. 1, 4-7).

Κάθε τι που ορθώνεται με αλαζονεία ενάντια στη γνώση του Θεού μπορεί να γίνει όργανο ψεύτικων πληροφοριών και ισχυρισμών. Η

πληροφορική όταν ενταχθεί από τον άνθρωπο στο δημιουργικό σχέδιο του Θεού τότε δεν θα αποδιοργανώσει τον άνθρωπο και τις σχέσεις του με τον κόσμο, αλλά θα γίνει ευλογημένο εργαλείο για να δοξαστεί ο Δημιουργός.

Ένα περιστατικό από τη ζωή της Εκκλησίας μας λέει πώς μπορεί να συγγενέψει η πληροφορία με τη σοφία, η θεωρία με την πράξη. Η διήγηση αναφέρει ότι:

"Δύο φιλόσοφοι επισκέφτηκαν κάποιο Γέροντα και του ζήτησαν να τους πει λόγο ωφέλιμο. Ο Γέροντας σιωπούσε. Στην επιμονή τους ο Γέροντας λέει: "Ότι είστε φιλόλογοι το ξέρω, ότι όμως δεν είστε αληθινά φιλόσοφοι το δηλώνω. Ας σας γίνει λοιπόν έργο φιλοσοφίας το να μελετάτε παντοτινά το θάνατο και να φυλάγεστε με τη σιωπή και την ησυχία" (π. Μιχαήλ Καρδαμάκης, Η σοφία λέγει, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1997, σ. 94).

Ε. Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ ΣΤΗΝ ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Η ίδια η Εκκλησία χρησιμοποιεί τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές για την οργάνωσή της και για τη διάδοση του ευαγγελικού μηνύματος σε όλο τον κόσμο. Με την πληροφορική πραγματοποιείται δυναμικά και αποτελεσματικά η εντολή του Χριστού προς τους αποστόλους: "πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τα έθνη". Η Εκκλησία με την πληροφορική, εύκολα και αστραπιαία, κάνει γνωστό παντού το μήνυμά της. Είναι ένα μέσο για να επιτυγχάνεται η οικουμενικότητα και η καθολικότητα της Εκκλησίας.

Η βυζαντινή τέχνη, η Αγία Γραφή και η ερμηνεία της, η παρουσία της Εκκλησίας στο σύγχρονο κόσμο, η θέση της σε κοινωνικά και οικολογικά προβλήματα, γίνονται γνωστά με τη χρησιμοποίηση της πληροφορικής. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο και Μητροπόλεις της Ελληνικής Εκκλησίας έχουν συνδεθεί με το διαδίκτυο για να κάνουν γνωστή την ιστορία και την πνευματική τους δραστηριότητα παντού, για να επικοινωνήσουν με κάθε άνθρωπο. Ακόμη και το Άγιο Όρος διαθέτει σελίδα στο διαδίκτυο με σκοπό να γνωρίσουν οι άνθρωποι τη χιλιόχρονη ιστορία του, τη διοίκησή του, το ασκητικό ήθος και την αποστολή του μοναχισμού της Ορθοδοξίας στο σύγχρονο κόσμο.

Η ηθική στην πληροφορική θα μπορούσε να είναι: ο άνθρωπος να

συνδέσει την ηλεκτρονική πληροφόρηση με ένα πνευματικό δίκτυο που να του θυμίζει τον προορισμό του, τη σχέση της τεχνολογικής προόδου με την πνευματική και την αληθινή σχέση του με τον κόσμο και το Δημιουργό Του.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η επανάσταση στην πληροφορική πρόσφερε στην οργάνωση όλων των επιστημών, των δημοσίων υπηρεσιών, των επιχειρήσεων, της εκπαίδευσης.**
- **Η πληροφορική συνέβαλε στην ταχύτητα εκπομπής και αξιοποίησης των επιστημονικών επιτευγμάτων και στην εξασφάλιση ελεύθερου χρόνου, πολύτιμου για την πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου κ.ά.**
- Όμως:
- **Η πληροφορική συνέβαλε στην ανεργία, στη παθητικότητα του ανθρώπου και στην επιφανειακή γνώση των πραγμάτων. Αλλοτρίωσε τον άνθρωπο, τον απομόνωσε, του έκλεψε τη χαρά της ζωντανής επικοινωνίας με τους συνανθρώπους του και τον αιχμαλώτισε.**
- **Πληροφορία και γνώση για να βοηθήσουν στην πνευματική εξέλιξη του ανθρώπου χρειάζεται να συνδεθούν με τη σύνεση και τη σοφία. Η καλή πληροφορία και η γνώση να γίνουν πράξη.**
- **Στην Εκκλησία ευλογείται η πληροφορική, η οποία συντελεί να γίνει πραγματικότητα η οικουμενικότητα και η καθολικότητά της με την αυτόματη αποστολή του μηνύματός της σ' όλον τον κόσμο.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Το να κάθεσαι μπροστά σε έναν υπολογιστή όλον τον ελεύθερο χρόνο σου και να βλέπεις ανεξέλεγκτα οτιδήποτε είναι θετικό για την πρόοδό σου;
2. Η πληροφορία και η γνώση μπορούν από μόνες τους να εξυψώσουν τον άνθρωπο και την κοινωνία;
3. Σε τι δυσκολεύει τη ζωή του ανθρώπου η άνευ όρων καταγραφή πληροφοριών της προσωπικής του ζωής;
4. Η Εκκλησία γιατί να χρησιμοποιεί την πληροφορική;

17

ΜΟΝΑΞΙΑ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε τον τρόπο με τον οποίο τα δύο φύλα μπορούν να ζήσουν αρμονικά χωρίς αντιπαλότητα.**
- **Να γνωρίσετε τα αίτια που δημιουργούν στον άνθρωπο τη μοναξιά.**
- **Να γνωρίσετε τη λύση που προτείνει η Εκκλησία κατά της μοναξιάς.**

...²¹υποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ. ²²Αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε ὡς τῷ Κυρίῳ, ²³ὅτι ὁ ἀνὴρ ἐστὶ κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ Χριστὸς κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας, καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος. ²⁴ἀλλ' ὥσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, οὕτως καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντί. ²⁵οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς, ²⁶ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ καθαρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι, ²⁷ἵνα παραστήσῃ αὐτὴν

... Να υποτάσσετε ο ένας στον άλλο με φόβο Χριστού. Οι γυναίκες να υποτάσσονται στους άντρες τους όπως στον Κύριο. Γιατί ο άντρας είναι ο αρχηγός της γυναίκας, όπως κι ο Χριστός είναι ο αρχηγός της εκκλησίας. Ο Χριστός είναι και ο σωτήρας του σώματός του, δηλαδή της εκκλησίας. Όπως όμως η εκκλησία υποτάσσεται στο Χριστό, έτσι και οι γυναίκες πρέπει σε όλα να υποτάσσονται στους άντρες τους. **Οι άντρες να αγαπάτε τις γυναίκες σας, όπως ο Χριστός αγάπησε την εκκλησία και πρόσφερε τη ζωή του γι' αυτήν.** Ήθελε έτσι να την εξαγιάσει, αφού την καθάρισε με το λουτρό του βα-

ἐαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον ἢ ῥυτίδα ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἁγία καὶ ἁμωμος.²⁸ οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς ἐαυτῶν γυναῖκας ὡς τὰ ἐαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν τὴν ἐαυτοῦ γυναῖκα ἐαυτὸν ἀγαπᾷ.²⁹ οὐδεὶς γάρ ποτε τὴν ἐαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ' ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ Κύριος τὴν ἐκκλησίαν.³⁰ ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ.³¹ ἀντὶ τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα καὶ προσκολληθήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν.³² τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, ἐγὼ δὲ λέγω εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν.³³ πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ καθ' ἓνα ἕκαστος τὴν ἐαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγαπάτω ὡς ἐαυτόν, ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῇται τὸν ἄνδρα.

Εφεσ. 5, 21-33

πίσματος και το λόγο, ὥστε η εκκλησία να του ανήκει ως νύφη με ὅλη της τη λαμπρότητα, την καθαρότητα και αγιότητα, χωρίς ψεγάδι ή ελάττωμα ή κάτι παρόμοιο. Το ίδιο και οι άντρες οφείλουν να αγαπούν τις γυναίκες τους ὅπως αγαπούν το δικό τους το σώμα. Ὅποιος αγαπάει τη γυναίκα του αγαπάει τον εαυτό του. Κανείς ποτέ δε μίσησε το ίδιο του το σώμα, αλλά αντίθετα το τρέφει και το φροντίζει. Ἐτσι κάνει κι ο Κύριος για την εκκλησία, γιατί ὅλοι εἴμαστε μέλη του σώματός του ἀπὸ τη σάρκα του και τα οστά του. Γι' αὐτό - λέει η Γραφή - θα εγκαταλείψει ο άντρας τον πατέρα και τη μητέρα του για να ζήσει μαζί με τη γυναίκα του θα γίνουν οι δύο τους ένας ἄνθρωπος. Σ' αυτά τα λόγια κρύβεται ἓνα μεγάλο μυστήριο, πον ἐγὼ σας λέω ὅτι ἀναφέρεται στη σχέση Χριστοῦ και εκκλησίας. Αλλά κι εσεῖς ο καθένας ν' αγαπάει τη γυναίκα του ὅπως αγαπάει τον εαυτό του, και η γυναίκα να σέβεται τον άντρα της.

A. ΑΝΔΡΑΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΑ

Ο Θεός θέλησε να μην είναι ο ἄνθρωπος μόνος του πάνω στη γη, ἔτσι με την ἔνωση του ἄνδρα και της γυναίκας δημιουργήθηκε η πρώτη οικογένεια.

Ὅπως ο Θεός ευλόγησε την πρώτη οικογένεια, δίνοντας ἐντολή στον Αδάμ και στην Εύα να καρποφορήσουν και να πολλαπλασιαστούν, ἔτσι και η Εκκλησία σήμερα δίνει την ευλογία της στην ἔνωση του ἄνδρα και της γυναίκας.

Μετά την πτώση των πρωτοπλάστων συνέδηκαν τα εξής:

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

ιδιαιτερότητα, αρραβώνας, στέψη, ἔνωση, χάρη, διαζύγιο, φόδος, σεβασμός, ἀγάμη μητέρα, μοναχισμός, αλληλοσυμπλήρωση, ανεκτικότητα, συγγνώμη, συμφιλίωση

α) ο γάμος τους, η ένωσή τους που διατηρούνταν όσο ήταν κοντά στο Θεό διασπάστηκε. Η γυναίκα τις περισσότερες φορές έγινε αντικείμενο ηδονής και εκμετάλλευσης και η ένωση των δύο φύλων υποτάχτηκε στη θέληση της σάρκας.

β) η σχέση των δύο έγινε ανταγωνιστική. Κι ενώ οι δύο ήταν ισότιμοι απέναντι στο Θεό, αφού ήταν εικόνα του και είχαν τον ίδιο σκοπό, με την πτώση αρχίζει η ανισότητα. Την ευθύνη για την πτώση από τον παράδεισο τη ρίχνει ο ένας στον άλλο. Ο εγωισμός φέρνει την απομάκρυνση από το Θεό και το χωρισμό του πρωτόπλαστου ζευγαριού. Η διαφοροποίησή τους από τον ενιαίο σκοπό που τους ένωνε, να μοιάσουν στο Θεό, δημιουργεί την ανευθυνότητα, την αντιζηλία.

Όμως τα πράγματα αλλάζουν με τον ερχομό του Χριστού.

Β. ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΗΣ ΕΝΩΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΔΡΑ ΚΑΙ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

Ο χαμένος παράδεισος της αγάπης των δύο ξαναήλθε με το μυστήριο του γάμου. Το ότι η ένωση του άνδρα και της γυναίκας παρομοιάζεται από τον Απόστολο Παύλο με την ένωση του Χριστού και της Εκκλησίας σημαίνει ότι ο δεσμός του ζευγαριού δεν είναι απλός και περιστασιακός. Με το μυστήριο του γάμου το Άγιο Πνεύμα δίνει στον γαμπρό και στη νύφη το χάρισμα με το οποίο: α) ο ένας να αναγνωρίζει τον άλλον ως εικόνα του Θεού, β) ο ένας να θυσιάζεται για τον άλλον, όπως ο Χριστός θυσιάστηκε για την Εκκλησία και γ) κάνει το δεσμό τους να διατηρηθεί αδιάρρηκτος και αιώνιος.

Η ακολουθία του γάμου αποτελείται από δύο μέρη: το πρώτο μέρος περιλαμβάνει την Ακολουθία του Αρραβώνα και το δεύτερο περιέχει την Ακολουθία της Στέψης, που είναι και το κυρίως μυστήριο, και αρχίζει με τη φράση: "Ευλογημένη η βασιλεία του Πατρός και του Υιού και του Αγίου Πνεύματος". **Στην ακολουθία του Αρραβώνα** γίνεται η ανταλλαγή δακτυλιδιών. Αυτό συμβολίζει την ελεύθερη συγκατάθεση και των δύο ως προϋπόθεση για να συνδεθούν ως σύντροφοι με το μυστήριο του γάμου. **Στην τελετή της στέψης** ο ιερέας τοποθετεί στέφανα στα κεφάλια του γαμπρού και της νύφης που κάποτε ήταν από αληθινά φύλλα και λουλούδια ενώ τώρα είναι τεχνητά. Τα στέφανα συμβολίζουν τη χάρη του Αγίου Πνεύματος στο νέο ζευγάρι.

Ο ιερέας προς το τέλος του μυστηρίου κάνει τρεις γύρους με τον α-

νάδοχο (τον κουμπάρο) να στηρίζει τα στέφανα επάνω στα κεφάλια των νεόνυμφων. Ο χορός του "Ησαΐα" όπως λέγεται, επειδή ψέλνεται τροπάριο που αναφέρεται στην προφητεία του Ησαΐα για τη γέννηση του Χριστού, περιέχει και ένα άλλο τροπάριο σχετικό με τους μάρτυρες της Εκκλησίας που θυσιάστηκαν για την αγάπη τους προς το Χριστό. Τα στέφανα είναι στέφανα χαράς αλλά όμως και στέφανα μαρτυρίου, επειδή κάθε αληθινός γάμος προϋποθέτει την αυτοθυσία και των δύο. Το κρασί που πίνουν από κοινό ποτήρι, σε ανάμνηση του γεγονότος του θαύματος στην Κανά της Γαλιλαίας, δηλώνει ότι από τη στιγμή αυτή το ζευγάρι θα μοιράζεται τη χαρά και τον πόνο στη ζωή.

Η ελευθερία του ανθρώπου, που είναι σεβαστή από το Θεό, δίνει το δικαίωμα στο ζευγάρι να δεχθεί ή να απορρίψει την ενέργεια του Θεού, για να επιτευχθεί ο ακατάλυτος δεσμός τους.

Γ. ΙΣΟΤΙΜΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ

Ο άνδρας και η γυναίκα είναι ισότιμοι, έχοντας κοινό Πατέρα το Θεό και με ίδιο προορισμό, τη θέωση. Ο Χριστός έρχεται στη γη για να καταργήσει κάθε διάκριση: "Δεν υπάρχει πια Ιουδαίος και ειδωλολάτρης, δεν υπάρχει δούλος και ελεύθερος, δεν υπάρχει άντρας και γυναίκα. όλοι σας είστε ένας, χάρη στον Ιησού Χριστό" (Γαλ. 3, 28).

Ιδιαιτερότητα: Η ισοτιμία είναι αναμφισβήτητη αλλά ο ρόλος και η συνεισφορά των δύο φύλων στην οικογένεια είναι απαραίτητη και συμπληρωματική. Η ψυχοσωματική κατασκευή του άνδρα είναι διαφορετική από της γυναίκας. Ο καθένας στην οικογένεια έχει το ρόλο του και με τον τρόπο του συνεισφέρει στην ανατροφή των παιδιών.

Φόδος - υποταγή: Η έννοια του φόδου στη φράση της αποστολικής περικοπής που διαδάζεται στο γάμο και γίνεται αφορμή αταξίας κατά την τέλεση του μυστηρίου χρειάζεται εξήγηση. Ο φόδος εδώ συνδέεται με την αγάπη και το σεβασμό. α) Ο άνδρας επειδή αγαπά τη σύντροφό του φοβάται μήπως με την επιθετικότητά του τη βλάψει, τη μειώσει. β) Είναι απαραίτητος ο σεβασμός και η προσοχή στη γυναίκα, που η ευαίσθητη φύση της προετοιμάζεται για να λειτουργήσει το μητρικό της χάρισμα.

Η επίμαχη φράση της εν λόγω αποστολικής περικοπής: «η δε γυνή να φοβήται τον άνδρα» δεν έχει την έννοια της υποδούλωσης. Δείχνει ότι ο άνδρας, όπως ο Χριστός για την Εκκλησία, έχει το προβάδισμα να θυσιαστεί για την οικογένεια.

Δ. ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΗ ΣΧΕΣΗ ΚΑΙ ΑΠΟΞΕΝΩΣΗ - ΔΙΑΖΥΓΙΟ

Ο εγωισμός και η πλεονεξία, η αλλοτρίωση της γυναίκας από την υποταγή της στη μόδα που έχει κέντρο την ανδρική απληστία, η σεξουαλική έλξη χωρίς αληθινό έρωτα και αγάπη, αποξένωσαν τα δύο φύλα και τα έκαναν ανταγωνιστικά.

Όταν η σύναψη ενός γάμου γίνεται από τη δύναμη μόνο του σεξουαλικού ένστικτου, από την έλξη της εξωτερικής εμφάνισης ή από άλλους λόγους, όπως οικονομικά συμφέροντα κ.ά., τότε η αποτυχία είναι δεδομένη. Το ζευγάρι ουσιαστικά διώνει το κλίμα του διαζυγίου που πρόκειται να ακολουθήσει.

Η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των δύο φύλων, ο ατομικισμός και η αποξένωση οδήγησαν στην εμφάνιση και νέων ιδεών για τη δημιουργία οικογένειας. Η περίπτωση της άγαμης μητέρας ή του άγαμου πατέρα είναι απρόβλεπτο ποια ψυχικά προβλήματα θα δημιουργήσουν στα παιδιά, στην πρόοδο της οικογένειας και στην κοινωνία του μέλλοντος.

Ε. Η ΜΟΝΑΞΙΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΗΜΕΡΑ

Η μοναξιά βασανίζει τον άνθρωπο παρά το ότι ζει σε πολυάριθμες πόλεις και σε απέραντες τσιμεντένιες πολυκατοικίες. Στον χώρο της εργασίας ο άνθρωπος αισθάνεται απομονωμένος και μοναχικός γιατί η φιλαυτία, η ζηλοφθονία και η κενοδοξία απομάκρυναν από την ψυχή του την αγάπη και τη συνεργατικότητα. Ο άνθρωπος γίνεται έρμαιο των σεξουαλικών του επιθυμιών και ενστίκτων και σε κάποια στιγμή χωρίς εσωτερικότητα, νιώθει μόνος. Ο σύγχρονος τεχνολογικός πολιτισμός με την αλόγιστη χρήση του δεν αφήνει περιθώρια συντροφικότητας.

Ο χρηματισμός και η απληστία δεν αφήνουν να καρπίσει η πίστη και η συναδέλφωση. Η δημιουργική συμμετοχή του ανθρώπου στην κοινή ζωή μπορεί να είναι το αντίδοτο της μοναξιάς του.

Στην ελεύθερη βούληση του ανθρώπου υπάγεται και η επιλογή για μοναχική άσκηση και παρθενία, όταν υπάρχει ιδιαίτερη κλίση. Ο μοναχός αποσύρεται για να μάθει στην ησυχία την αλήθεια για το Θεό, τον εαυτό του και τον κόσμο μέσα σ' ένα κλίμα ερωτικής σχέσης με το Θεό. Μετά την κάθαρση από τα πάθη και αφού δεχτεί το φωτισμό του Αγίου Πνεύματος αποδέχεται τον κόσμο, ώστε να τον δομηθεί στη σχέση του με το Θεό και τους συνανθρώπους του.

ΣΤ. Η ΜΟΝΑΞΙΑ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Οι λόγοι που τα μέλη της οικογένειας νιώθουν μοναχικά μέσα σ' αυτή μπορεί να συνοψιστούν στους εξής:

1. Οι ρυθμοί της ζωής δεν αφήνουν χρόνο για αυτογνωσία και αυτο-συγκέντρωση. Θα ωφελούσε να αφιερωθεί κάποιος χρόνος, ώστε ο άνθρωπος να ελέγξει και να τροφοδοτήσει τις ανθρώπινες σχέσεις.
2. Λείπει η προσευχή, η ανεκτικότητα στη διαφορετικότητα, η συγγνώμη και η μεταστροφή που ενώνουν την οικογένεια. Ο Μ. Βασίλειος γράφει ότι στην πνευματική του πορεία δεν πρόσθεσε στη ζωή του τίποτε περισσότερο απ' όσα του έμαθαν οι δικοί του και μάλιστα η γιαγιά του Μακρίνα.
3. Η πίστη του ενός σώζει και τον άλλο σύντροφο από τη γνωριμία του με το Θεό της αγάπης. "Γιατί ο μη χριστιανός άντρας, χάρη στην ένωση με τη γυναίκα του, μπήκε στο χώρο του Θεού και η μη χριστιανή γυναίκα μπήκε στο χώρο του Θεού χάρη στην ένωση με το χριστιανό" (Α' Κορ. 7, 14).
4. Το χάσμα των γενεών δημιουργεί προβλήματα στις σχέσεις γονέων και παιδιών. Ένας ρεαλισμός συνδεδεμένος με κοινές αξίες αναλλοίωτες στο χρόνο μπορεί να συμβάλλει στην αλληλοκατανόηση, την υποχωρητικότητα και τη συμφιλίωση.

Ζ. ΔΙΕΞΟΔΟΣ ΣΤΗ ΜΟΝΑΞΙΑ

Η αγάπη προς τον πλησίον είναι αγάπη προς το Χριστό, του οποίου εικόνα είμαστε όλοι. Αυτή η αγάπη ενώνει και λύνει τα δεσμά της μοναξιάς και της απομόνωσης.

Αυτή η αγάπη είναι:

- Ανιδιοτελής, γιατί ξεκινάει από το Χριστό που δίνει το αίμα του για να ενωθούν όλοι οι άνθρωποι (Εκκλησία).
- Ενεργητική και όχι παθητική, γιατί με αυτήν ο άνθρωπος πάντα συγχωρεί, πάντα ελπίζει και πάντα υπομένει, για να υπάρχει η αληθινή κοινωνία των ανθρώπων.
- Δωρεά, γιατί με αυτήν ο άνθρωπος δε διεκδικεί τίποτε από τον πλησίον αλλά θυσιάζεται, όπως ο Χριστός, για να ευτυχήσει αιώνα μαζί του.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Η απομάκρυνση των πρωτόπλαστων από το Θεό προξένησε και τη δική τους διάσπαση.**
- **Ο Χριστός καταργεί κάθε διάκριση όπως και αυτή μεταξύ των δύο φύλων.**
- **Η ισότητα των δύο φύλων εξασφαλίζεται όταν συνειδητοποιηθεί ότι και οι δύο έχουν κοινό Πατέρα, το Θεό και ένα προορισμό, τη θέωση.**
- **Η ιδιαιτερότητα των δύο φύλων αναφέρεται στις ιδιαίτερες κλίσεις και τη θέση που έχει το καθένα μέσα στη δημιουργία.**
- **Η μοναξιά εμφανίζεται όταν η ένωση των δύο στηρίζεται μόνο στη σεξουαλικότητα, στην εξωτερική εμφάνιση και όχι στην αγάπη και στην εσωτερικότητα.**
- **Με την αγάπη εξαφανίζεται το εγώ και η ανταγωνιστική σχέση.**
- **Η προσευχή, η συγνώμη, η μετάνοια και η συμφιλίωση μπορεί να αποτελέσουν λύση στις δοκιμαζόμενες οικογενειακές και κοινωνικές σχέσεις.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Πως προήλθε η αντιπαλότητα των δύο φύλων;
2. Πως καταργείται η διάκριση μεταξύ των δύο φύλων;
3. Γιατί δεν προτιμούν οι περισσότεροι τον πολιτικό γάμο;
4. Πως δικαιολογείται ο μοναχός να μην αισθάνεται μοναξιά;
5. Γιατί και μετά το γάμο ορισμένοι άνδρες και γυναίκες νιώθουν ξένοι;
6. Πως βλέπεις την ιδέα της ανύπαντρης μητέρας;
7. Τι χρειάζεται για να υπάρξει συντροφικότητα στο ζευγάρι και στην οικογένεια;

18

ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΔΕΝ ΘΕΛΩ, ΑΥΤΟ ΚΑΝΩ ΠΑΡΑΣΥΡΜΕΝΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΜΜΕ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίσετε ότι μόνο με συνειδητοποίηση της ανθρώπινης αξίας μπορούν τα ΜΜΕ να συνεισφέρουν και να χρησιμοποιηθούν για το καλό του ανθρώπου.**
- **Να γνωρίσετε ότι η ελευθερία του ανθρώπου χωρίς την προσωπική σχέση με το Θεό και τους συνανθρώπους μετατρέπεται σε δουλεία. Τη νοθεύουμε και δίνουμε την αφορμή να μας τη νοθεύσουν.**

¹⁴ οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος πνευματικός ἐστίν· ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ¹⁵ ὃ γὰρ κατεργάζομαι οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ τοῦτο ποιῶ. ¹⁶ εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός. ¹⁷ νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. ¹⁸ οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτ' ἐστὶν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν· τὸ γὰρ θέλειν παράκειται μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ καλὸν οὐχ εὐρί-

Ξέρουμε λοιπόν, καλά πως ο νόμος είναι θεϊκός, ενώ εγώ είμαι αδύναμος άνθρωπος, πουλημένος στην αμαρτία.

Έτσι, δεν ξέρω ουσιαστικά τι κάνω· δεν κάνω αυτό που θα 'θελα να κάνω αλλά, αντίθετα, ὅ,τι θα 'θελα να αποφύγω. Κάνοντας όμως αυτό που κατά βάθος δε θέλω, αναγνωρίζω έμπρακτα πως οι εντολές του νόμου είναι σωστές. Έτσι φτάνω πια στο σημείο να μη διαπραττω εγώ ο ίδιος το κακό αλλά η αμαρτία, που έχει εγκατασταθεί μέσα μου. Η ίδια η συνείδησή μου μαρτυρεί γι' αυτό: Δεν κατοικεί μέσα μου, δηλαδή στο εἶναι μου, το καλό. Απόδειξη είναι πως εγώ θέλω να

σκω.¹⁹ οὐ γὰρ ὁ θέλω ποιῶ ἀγαθόν, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω κακὸν τοῦτο πράσσω. ²⁰εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω ἐγὼ τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. ²¹εὐρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ καλόν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. ²²συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον, ²³ὁλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου καὶ αἰχμαλωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. ²⁴Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος· τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου; ²⁵εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ μὲν νοῶ δουλεύω νόμῳ Θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ νόμῳ ἁμαρτίας.

Ρωμ. 7, 14-25

κάνω το καλό, δεν βρίσκω όμως τη δύναμη να το μετατρέψω σε πράξη. Κι έτσι, δεν κάνω το καλό που θα 'θελα, αλλά υπηρετώ το κακό, που δεν το θέλω. Αν όμως κάνω αυτό που δε θέλω, τότε την πράξη μου δεν την καθορίζω πια εγώ αλλά η αμαρτία, που έχει θρονιαστεί μέσα μου.

Συνεπώς, η πείρα δείχνει ότι, ενώ εγώ θέλω να κάνω το καλό, οι πράξεις μου δείχνουν πως κάνω το κακό. Εσωτερικά συμφωνώ και χαίρομαι με όσα λέει ο νόμος του Θεού. Διαπιστώνω όμως πως η πράξη μου ακολουθεί έναν άλλο νόμο, που αντιστρατεύεται το νόμο με τον οποίο συμφωνεί η συνείδησή μου: Είναι ο νόμος της αμαρτίας που κυριαρχεί στην ύπαρξή μου και με κάνει αιχμάλωτό της. Τι δυστυχισμένος, αληθινά, που είμαι! Ποιος μπορεί να με λυτρώσει από την ύπαρξη αυτή, που έχει υποταχθεί στο θάνατο; Ας ευχαριστήσουμε το Θεό που το έκανε αυτό, με το σωτήριο έργο του Κυρίου μας Ιησού Χριστού. Άρα, λοιπόν, εγώ ο ίδιος, ενώ συμφωνώ θεωρητικά με το νόμο του Θεού, στην πράξη είμαι υποταγμένος στον νόμο της αμαρτίας.

Α. ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

παθητικός θεατής, επιθυμία, αγενή πάθη, παραπλάνηση, τηλεοπτική εξάρτηση, συμμετοχή, πίστη, χάρη, σχέση, υπακοή, διάκριση,

Η λέξη ενημέρωση προέρχεται από το επίθετο ενήμερος που σημαίνει εκείνον που γνωρίζει τα τρέχοντα γεγονότα της ημέρας. Κάθεσαι στην πολυθρόνα σου και παρατηρείς τις άπειρες έγχρωμες εικόνες από εγκλήματα, βία, καταστροφές και αισθάνεσαι ικανοποιημένος που δεν είσαι μέσα ή αδιάφορος, γιατί εσύ περνάς καλά. Έτσι, γίνεσαι παθητικός θεατής ή ακροατής της καταστροφής του συνανθρώπου σου. Γιατί

άλλο είναι να ακούς για μια πυρκαγιά στο δάσος και άλλο να συμμετέχεις στην κατάσβεσή της.

Οι πληροφορίες και οι ειδήσεις που σου παρέχει καθημερινά ο έντυπος και ηλεκτρονικός τύπος, όταν υπηρετούν το κέρδος και τη σκοπιμότητα, σου κάνουν πλύση εγκεφάλου, σου δραματοποιούν γεγονότα, σου αποσιωπούν πληροφορίες, σε αποπροσανατολίζουν με τους εμπρηστικούς τίτλους τους, σε κάνουν μέτοχο των δικών τους εξαρτήσεων.

Β. Η ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΜΙΚΡΗ ΟΘΟΝΗ

Στη μικρή οθόνη, βρίσκονται οι σύγχρονες σειρήνες: ομιλίες και συζητήσεις χωρίς νόημα και όραμα, υποκριτικά χαμόγελα, γύμνια και πορνεία που πουλάνε, διαφημίσεις παραπλανητικές. Μηνύματα και εικόνες σου εξάπτουν τη φαντασία, σε αποπροσανατολίζουν από την πραγματικότητα, σου δημιουργούν ανάγκες, σε κάνουν άτομο εξαρτημένο από χαρές στιγμιαίες. Η λαϊκή σοφία με δύο χαρακτηριστικές παροιμίες: "Φάτε μάτια ψάρια" και "Ό,τι φαίνεται δεν είναι και αληθινό", αποκαλύπτει τη φαιδρότητα του φαινομένου αυτού.

Οι εξωτερικές αισθήσεις χωρίς κριτήριο και μέτρο σε κάνουν ανίκανο να ενδιαφερθείς για τις πνευματικές σου ανάγκες.

Με την αλόγιστη χρήση του ραδιοφώνου και της τηλεόρασης χάνεται το προσωπικό στοιχείο και περιορίζεται ο ελεύθερος χρόνος του ανθρώπου. Αντίθετα, με την εφημερίδα υπάρχει περισσότερη προσωπική σχέση, γιατί ο αναγνώστης σε ορισμένο χρόνο που διαθέτει μπορεί να επιλέξει τι θα διαβάσει χωρίς να συγκαταλέγεται στα εκατομμύρια των τηλεθεατών που μαζικά επηρεάζονται και χάνουν το χρόνο τους.

Γ. Η ΤΡΑΓΙΚΟΤΗΤΑ ΝΑ ΜΗΝ ΕΙΣΑΙ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΘΑ ΗΘΕΛΕΣ

"Αυτό που δεν θέλω, αυτό κάνω" τονίζει εδώ και δύο χιλιετίες ο Απόστολος Παύλος. Η κατάχρηση της ελευθερίας και του αυτεξούσιου που έδωσε ο Θεός στον άνθρωπο έφεραν την πτώση, το θάνατο.

Είναι τραγικό: αυτό που δεν θέλεις, αυτό να κάνεις. Να μη θέλεις να είσαι τεμπέλης, ψεύτης, κλέφτης, ζηλόφθονος, σαρκολάτρης, συκοφάντης, φιλοχρήματος, εγωιστής και όμως καθημερινά να το δείχνεις με τις πράξεις σου. Πρώτα λοιπόν γεννιέται η επιθυμία και μετά

γίνεται η πράξη. Πρώτα φωλιάζουν στη ψυχή τα πάθη και μετά εξωτερικεύονται στην καθημερινή πρακτική. Όπως γράφει κάποιος μεγάλος ποιητής: "το ντουφέκι είναι συνέχεια των χεριών και τα χέρια είναι συνέχεια της ψυχής". Κατά τον αδελφόθεο Ιάκωβο "Καθένας μπαίνει σε πειρασμό από τη δική του επιθυμία. Αυτή τον παρασύρει και τον εξαπατάει. έπειτα η επιθυμία αυτή συλλαμβάνει το κακό και γεννάει την αμαρτία. κι η αμαρτία, όταν ολοκληρωθεί, φέρνει το θάνατο" (Ιακ. 1,14-15).

Το να θέλεις να μοιάσεις στον αγαθό Δημιουργό σου είναι ένα κριτήριο για να αξιολογήσεις και τις υπόλοιπες επιθυμίες σου. Αυτό σε κάνει να αποφεύγεις τη μίμηση ή την ταύτιση με οποιοδήποτε ον ή ανθρώπινο μοντέλο εξωτερικά, που προβάλλεται από την οθόνη. Ο Χριστός με την παρουσία του στον κόσμο δίδαξε ότι το "καθ' ομοίωσιν" αναφέρεται στο εσωτερικό κάλλος του ανθρώπου και επιτυγχάνεται με την προσωπική του ένωση με το Θεό.

Οι σύγχρονοι ψυχολόγοι ισχυρίζονται ότι η τηλεοπληξία θα είναι το νέο ναρκωτικό του ανθρώπου, για το οποίο θα χρειαστεί θεραπεία απεξάρτησης. Όταν είσαι δέσμιος, χωρίς έλεγχο της τηλεόρασης, σκλαβώνεις την καλή σου επιθυμία και τις δυνάμεις σου. Δεν μπορείς να δεις τον εαυτό σου, να χαρείς την παρουσία των άλλων, να αποκτήσεις οικολογική συνείδηση.

Δ. ΛΟΓΟΙ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΟΠΟΙΟΥΣ ΔΕΝ ΚΑΝΟΥΜΕ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΘΕΜΟΥΜΕ

α) Η απιστία του ανθρώπου στον ανώτερο προορισμό του τον κάνει να κυνηγά το εύκολο και εφήμερο, το ψεύτικο και παραπλανητικό. Κατά τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά, νους ο οποίος απομακρύνεται από τον Θεό γίνεται κτηνώδης ή δαιμονιώδης.

β) Γίναμε άνθρωποι της βιολογικής ανάγκης. Ο βομβαρδισμός από τα ΜΜΕ προϊόντων κατανάλωσης κάνουν τον άνθρωπο αγχωμένο, εξαρτημένο και αγωνιζόμενο μόνο γι' αυτά.

γ) Η εισβολή ξένων προτύπων ζωής στα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) και η απομάκρυνση από πρότυπα της δικής μας παράδοσης, του δικού μας πολιτισμού. Ήρωες, φιλόσοφοι, λογοτέχνες, άγιοι, σημερινοί πνευματικοί άνθρωποι, όταν εμφανίζονται στους δέκτες μας αλλάζουμε κανάλι για να δούμε εικόνες που δεν προβληματίζουν, δε μορφώνουν, αλλά παραμορφώνουν την καλή μας επιθυμία.

δ) Η εξωτερική ομορφιά, που διαφημίζεται και προβάλλεται από τα Μ.Μ.Ε. για να προκαλέσει τον θεατή, εξαφανίζει την ολοκληρωμένη άποψη για τον άνθρωπο. Η εξωτερική ομορφιά, ο γυμνισμός παραπλανά, γίνεται εμπορεύσιμος, ενώ για να δρεις την εσωτερική ομορφιά πρέπει να την ψάξεις γιατί δεν φαίνεται.

ε) Η απώλεια του μέτρου και του ελέγχου στην επιθυμία έρχεται όταν ο άνθρωπος απομακρυνθεί από τη σχέση του με το Θεό. Η κατάχρηση στα γήινα, η υποδούλωση της ανθρώπινης αξίας στη σάρκα εξελίσσονται σε "αγενή πάθη", σε χαρά που συνοδεύεται από οδύνη κατά τον άγιο Γρηγόριο Παλαμά. Τα "ένθεα πάθη" χαρακτηρίζονται από μια μόνιμη και ανείπωτη γλυκύτητα (Ανέστη Κεσελόπουλου, Πάθη και αρετές, εκδ. Δόμος, Αθήνα 1986, σ. 31).

στ) Αυτό που δεν θέλω, κατά τον άγιο Ιωάννη Χρυσόστομο, είναι εκείνο το οποίο από τα δάθη της ψυχής μου δεν επαινώ, δεν αποδέχομαι, εκείνο που δεν αγαπώ. Μπορεί οι λογισμοί μας να είναι κακοί, όμως πρέπει να γνωρίζουμε ότι η διάνοιά μας διατηρεί την ευγένεια που της δωρίστηκε από τον Δημιουργό (Άπαντα Αγίων Πατέρων, εκδ. Ωφελίμου Βιβλίου, τ. 81, σ. 49).

Ε. ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΖΩΗΣ

- 1. Η Εκκλησία διασώζει τον προσωπικό τρόπο ζωής. Οι πραγματικά πιστοί δεν αρχούνται παθητικά να βλέπουν τη δυστυχία από την οθόνη, αλλά γίνονται μέτοχοι της λύπης και της χαράς των άλλων.** Δεν απογοητεύονται από αυτό που βλέπουν και ακούνε, αλλά δραστηριοποιούνται για να αλλάξουν τον εαυτό τους και τον κόσμο.
- 2. Αν οι άνθρωποι που κατευθύνουν τα Μ.Ε.Ε. εμπνευσθούν από το σεβασμό προς τον άνθρωπο, όπως εκφράστηκε από τον Χριστό και την Εκκλησία Του, τότε δεν θα τα χρησιμοποιούν ως μέσα αλλοτρίωσης του ανθρώπου αλλά ως δίαυλο κατανόησης και βοήθειας της ανθρώπινης ύπαρξης.** Τότε τα ΜΜΕ θα γίνουν Μέσα ευαγγελισμού των ανθρώπων, καλής αγγελίας και όχι μετάδοσης κακών ειδήσεων.
- 3. Η ψυχαγωγία που λένε ότι παρέχουν τα Μ.Ε.Ε. για να είναι πραγματική ψυχαγωγία (αγωγή δηλαδή της ψυχής) θα πρέπει να οδηγεί την ψυχή του ανθρώπου σε μια χαρά που δε θα είναι πρόσκαιρη, δε θα του εξάπτει τα πάθη, δεν θα τον υποδαθμίζει, αλλά θα τον ειρηνεύει, θα τον εξανθρωπίζει.**

Μικρή διήγηση: Από την παράδοση της Εκκλησίας αναφέρουμε ένα περιστατικό που αναφέρει το Γερροντικό (σ. 44) και περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο απαλλάσσεται ο άνθρωπος από τα πάθη. Ήταν κάποιος μοναχός που ταλαιπωρημένος από το πλήθος των πειρασμών επήρε την απόφαση να φύγει από εκεί που ήταν. Όταν έβαλε τα σανδάλιά του για να φύγει βλέπει κάποιον άλλο άνθρωπο να δάξει και αντώς τα σανδάλιά του και να τον λέει: ό-που και αν πας θα σε ακολουθώ. Το οποίο σημαίνει ότι για να λυτρωθείς από τα πάθη χρειάζεται να πάρεις απόφαση και να αλλάξεις πολλές φορές και τόπο και τρόπο.

4. Η πίστη και η αγάπη του ανθρώπου στο Χριστό κάνει τον άνθρωπο να τοποθετηθεί υπεύθυνα και κριτικά απέναντι στα μηνύματα του τύπου και της τηλεόρασης. Όταν εναρμονίζεις τη θέλησή σου με τη θέληση του Θεού τότε κάνεις αυτό που θα 'θελες να κάνεις. Χρειάζεται πνευματικό αγώνα ώστε να μη διαφέρει η επιθυμία από την πράξη και να μη γίνεις διχασμένη προσωπικότητα.

Με την πίστη αποκτάς εσωτερική δύναμη, ξέρεις πότε θα χρησιμοποιήσεις το τηλεχειριστήριο. Νηστεία δεν είναι μόνο να αποφεύγεις το κρέας και άλλες τροφές, αλλά να αποφεύγεις μηνύματα και εικόνες που με ευκολία μπαίνουν στο σπίτι και έρχονται σε αντίθεση με την πίστη σου και με αυτό που πραγματικά θέλει η ψυχή σου.

5. Η υπακοή σ' έναν πνευματικό πατέρα, αληθινό σύμβουλο ζωής, εκπρόσωπο του Θεού είναι μια αρετή, είναι

μια επικοινωνία που λυτρώνει τον άνθρωπο από επιθυμίες άχρηστες και πάθη, του δίνει χάρη και τον κάνει διακριτικό και προσεκτικό. Με τον τρόπο αυτό φεύγουν τα πάθη και ο πιστός δέχεται τη χάρη και την πνευματική γιατροειά.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

Τα Μ.Ε.Ε. για να βοηθήσουν τον σημερινό άνθρωπο είναι ανάγκη να λειτουργήσουν με κάποιες προϋποθέσεις:

- να σέβονται τον άνθρωπο ως πρόσωπο και την ελευθερία του,
- να ενημερώνουν τον πολίτη με σαφήνεια, με αληθινά στοιχεία καθώς και με καλές ειδήσεις και όχι μόνο με τα τραγικά γεγονότα της ημέρας,

- να προβάλλουν εικόνες και έργα εμπνευσμένα από την παράδοσή μας που να καλλιεργούν τη θέληση του ανθρώπου και να τον ψυχαγωγούν πραγματικά,
- να ενεργοποιούν την κριτική ικανότητα του ανθρώπου ώστε να αντιδρά ανάλογα και να μην τον κάνουν παθητικό δέκτη του κακού,
- να συμβάλλουν στην πνευματική καλλιέργεια του ανθρώπου ανοίγοντάς του νέους πνευματικούς ορίζοντες και ενδιαφέροντα.

Ο άνθρωπος γίνεται πρόσωπο και όχι μέλος της μάζας, όταν συνάπτει αρμονικές σχέσεις με τον Θεό και τον πλησίον. Έτσι, εξασφαλίζει τη συμμετοχή του στην εκκλησιαστική κοινότητα. Εξάλλου, η υπακοή στο θέλημα του Θεού προσφέρει όχι μόνο το μέτρο, αλλά και τον κανόνα για έναν ενιαίο τρόπο ζωής έτσι, ώστε αυτό που θέλει αυτό και τελικά να κάνει.

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Έχεις σκεφτεί ποτέ τι είναι εκείνο που σε παρασύρει και κάνεις αυτό που δε θα 'θελες να κάνεις και γίνεσαι διχασμένη προσωπικότητα;
2. Γιατί βολεύει να είσαι μέλος της μάζας και πόσο δύσκολο είναι να είσαι πρόσωπο;
2. Με ποιο τρόπο μια επιθυμία καταλήγει σε πάθος; Υπάρχουν αγενή και ένθεα πάθη;
3. Όταν είσαι ώρες κολλημένος στη τηλεόραση σκέφτηκες τι άλλο μπορούσες να κάνεις και δεν έκανες για να είσαι αυτό που είσαι;
4. Τι προτείνει η Εκκλησία για τη χρήση των Μ.Μ.Ε. από τον άνθρωπο; Πόσο βοηθούν τα Μ.Μ.Ε. σ' αυτό τον σκοπό;

19

ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΕΣ ΔΙΕΞΟΔΟΙ ΚΑΙ Η ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να κατανοήσετε τα είδη των διεξόδων που καταφεύγουν σήμερα οι νέοι.**
- **Να γνωρίσετε τις αιτίες των λαθεμένων επιλογών που χρησιμοποιούνται ως διεξοδοί στα προβλήματα των νέων.**
- **Να συναισθανθείτε τους κινδύνους αυτών των επιλογών.**
- **Να αντιληφθείτε την πρόταση της Εκκλησίας.**

¹⁰ἐὰν γὰρ ἔλθῃ ἡ σοφία εἰς σὴν διά-
νοιαν, ἡ δὲ αἴσθησις τῇ σῇ ψυχῇ
καλὴ εἶναι δόξη, ¹¹δουλὴ καλὴ φυλά-
ξει σε, ἔννοια δὲ ὁσία τηρήσει σε,
¹²ἵνα ῥύσηταί σε ἀπὸ ὁδοῦ κακῆς καὶ
ἀπὸ ἀνδρὸς λαλοῦντος μηδὲν πιστόν.
¹³ὥ οἱ ἐγκαταλείποντες ὁδοὺς εὐθεί-
ας τοῦ πορεύεσθαι ἐν ὁδοῖς σκότους,
¹⁴οἱ εὐφραινόμενοι ἐπὶ κακοῖς καὶ
χαίροντες ἐπὶ διαστροφῇ κακῇ, ¹⁵ὧν
αἱ τρίβοι σκολιαὶ καὶ καμπύλαι αἱ
τροχιαὶ αὐτῶν.

Παρ. Σολ. 2, 10-15

...Όταν η σοφία μες στην καρδιά σου
μπει κι απόλαυσή σου γίνει η γνώση,
τότε η φρόνηση θα σε φυλάει, η σύ-
νεση θα σε φρουρεί. Θα σε γλιτώ-
νουν απ' το δρόμο τον κακό, από αν-
θρώπους που μιλούν με δόλο, που ε-
γκαταλείπουνε τον ίσιο δρόμο, για
να βαδίσουνε σε δρόμους σκοτει-
νούς. Χαίρονται να κάνουν το κακό
και στις διαστροφές ευχαριστούνται.
Ποτέ δεν ενεργούν μ' ευθύτητα, η
συμπεριφορά τους είναι άδικη.

Η ενηλικίωση εκτός Χριστιανισμού έχει διάφορες ερμηνείες. Στην πνευματική ζωή πολλές φορές παραμένουμε νήπια, παρά τη σωματική αύξηση. Η πνευματική μας ενηλικίωση ή ωριμότητα στην Ορθοδοξία είναι, όπως λέει ο Απόστολος Παύλος, να φθάσουμε στην τελειότητα που μέτρο της είναι ο Χριστός. (Εφεσ. 4,13) Τα αδιέξοδα υπάρχουν εκεί όπου ο άνθρωπος θεωρεί ότι το μέτρο για τη ζωή το φτιάχνει μόνος του, θεοποιώντας τον εαυτό του.

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

ενηλικίωση, αποξένωση, πρότυπα, λανθασμένες επιλογές, παράδοση, ναρκωτικά, αλκοόλ, ψευδαισθήσεις, πορνογραφία, έκσταση, εγρήγορση, αναισθησία, αναλγησία

A. ΛΑΘΕΜΕΝΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ

1. Ο νέος θέλει να δοκιμάσει τα πάντα χωρίς περιορισμούς, θεωρώντας ότι αυτό πηγάζει από την ελευθερία του. Δοκιμάζει τα πάντα, αλλά δεν αναζητά, δεν αρχίζει ούτε επαναλαμβάνει την εμπειρία του καλού. Αυτό προϋποθέτει άλλη διαδικασία, δηλαδή επιλογή προτύπων ζωής, επίπονη αυτοκριτική και με νεανικό θάρρος διορθωτικές κινήσεις.
2. Ο νέος επιζητεί διεξόδους και νιώθει ότι καταπιέζεται όταν συγκρούεται αυτό που ο προοδευτισμός της παρέας του υιοθετεί, με εκείνο που του επιτάσσει συνήθως η οικογένειά του. Το λεγόμενο χάσμα των γενεών δημιουργεί το αίσθημα της καταπίεσης στους νέους που αναζητούν τρόπους διαφυγής.

Οι νέοι εκτιμούν λανθασμένα όταν:

- α) βλέπουν την αντιφατική ζωή των μεγάλων να γκρεμίζει δικά τους όνειρα,
- β) λείπει η πίστη και το όραμα,
- γ) παρερμηνεύουν την έννοια της ελευθερίας και της προόδου,
- δ) παρερμηνεύουν την έννοια της ενηλικίωσης και
- ε) νομίζουν ότι η παιδεία έχει σκοπό μόνο την έκδοση πιστοποιητικών και πτυχίων επαγγελματικής προόδου.

Η άσκηση στο ορθόδοξο ήθος θα μείωνε τις λαθεμένες επιλογές του νέου.

Β. ΑΙΤΙΑ ΛΑΘΕΜΕΝΩΝ ΕΠΙΛΟΓΩΝ

- Η αποξένωση του ανθρώπου, η διάλυση της οικογένειας και ο κλονισμός των ανθρωπίνων σχέσεων.
- Η έλλειψη προτύπων και σοφών παιδαγωγών που κάνει τον νέο να υπακούει σε "σειρήνες" που με τέχνη ωραιοποιούν το κακό.
- Η έλλειψη σταθερών στηριγμάτων στη ζωή.
- Η έλλειψη αγωνιστικότητας, η αναζήτηση του εύκολου και του γρήγορου κέρδους και το γεγονός ότι η επιτυχία συνδέεται με την ύλη και όχι με τις πνευματικές αξίες.
- Η αναζήτηση στιγμιαίων συγκινήσεων και η θέληση του ανθρώπου που αδυνατίσε όταν διακόπηκε η σχέση του με το αγαθό που είναι διαχρονικό.
- Η αντίδραση στους μεγαλύτερους, στο κατεστημένο, στην παράδοση άκριτα και απερίσκεπτα.
- Ο μιμητισμός και η περιέργεια. Η "πυξίδα" εξαφανίστηκε, το σύνθημα είναι: "όπου μας πάει ο άνεμος". Ο νέος σαν το καλάμι πηγαίνει όπου θέλει η ομάδα, η μάζα. Αν δοκιμάσει να ξεφύγει από τη μάζα αποκτά την ετικέτα "φυτό".

Τα ναρκωτικά και το αλκοόλ: διέξοδοι επικίνδυνοι στα προβλήματα των νέων και απειλή για τη ζωή τους. Ο σοφός Σολομώντας συμβουλεύει: "Το κρασί φέρνει αυθάδεια και τα μεθυστικά ποτά μανία. Όποιος αφήνεται να δελεάζεται απ' αυτά, σοφός δεν μπορεί να' ναι." (Παροιμ 20,1)

Η χρήση ναρκωτικών και η μέθη δεν είναι χαρακτηριστικό του σοφού ανθρώπου, αφού:

- α) παραδίνεται στο πάθος χωρίς να επιστρατεύει τη λογική του,
- β) με τα ναρκωτικά ή το αλκοόλ επιτυγχάνεται η νάρκωση και η υπνωση. Ο νους δε λειτουργεί αρμονικά και το άτομο δεν είναι σε θέση να αναλάβει τις ευθύνες που του αναλογούν, αφού ζει σ' ένα κόσμο παραισθήσεων, σε ψεύτικους παραδείσους,
- γ) με την αναισθητοποίηση και την αχρηστία των πνευματικών και σωματικών του δυνάμεων ο νέος όχι μόνο δε λύνει τα προβλήματά του, αλλά ο ίδιος γίνεται ένα μεγάλο πρόβλημα για τον εαυτό του, την οικογένειά του και την κοινωνία.

Η πορνογραφία και η εμπορία της σάρκας είναι ο δολοφόνος του έρωτα και της αγάπης όταν ο άνθρωπος στη ζωή του πορεύεται ως σάρκα, υποδουλωμένος στα πάθη της, και όχι ως πρόσωπο, εικόνα του Θεού. Η ηδονοδωλεία εμποδίζει το αμοιβαίο δόσιμο, την ολοκληρωτική αφοσίωση σε μια προσωπική σχέση. Κατά την ευαγγελική ηθική η μοιχεία δεν περιορίζεται στη σχέση των σωμάτων, αλλά επεκτείνεται και στην αίσθηση της όρασης, γιατί από την πονηρή ματιά γεννιέται η αμαρτωλή επιθυμία που είναι πηγή της μοιχείας.

Το άλογο ένστικτο και το άλογο πάθος επικρατεί όταν ο ηγεμόνας της ψυχής, ο νους, μένει σκυμμένος στα γήινα, κολλημένος στα φθαρτά. Η εφηλικίωση συνήθως εστιάζεται στο γεγονός της σωματικής πληρότητας και υγείας και λιγότερο στην πνευματική ωριμότητα και υγεία που για την Ορθόδοξη διδασκαλία είναι το μέτρο μέσα από το οποίο ο άνθρωπος συναντά το Θεό και χαριτώνεται.

Η άγνοια του προορισμού του ανθρώπου και της λογικής χρήσης του σώματός του οδήγησε στον ανεξέλεγκτο και χωρίς μέτρο τρόπο ζωής. Η καταστροφή στα Σόδομα και στα Γόμορα έγινε, διότι οι άνθρωποι συμπεριφέρονταν μόνον σαν απρόσωπες υλικές υπάρξεις χωρίς Θεό στη ζωή τους. Οι ασθένειες όπως το AIDS και τα αφροδίσια νοσήματα, είναι αποτέλεσμα της πνευματικής διαστροφής του ανθρώπου με συνέπειες φοβερές όχι μόνο για τη δική του υγεία και ζωή, αλλά και των ερωτικών συντρόφων καθώς και των επιγόνων τους.

Γ. ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΟΡΘΟ ΤΡΟΠΟ ΔΙΕΞΟΔΟΥ

1. Η έκσταση σαν απελευθέρωση ή σαν δηλητήριο θανάτου

Η έκσταση στην Ορθόδοξη ασκητική είναι ένας θαυμάσιος ανόδου στην κλίμακα προς την τελειότητα, προς τη θεογνωσία και δεν έχει καμιά σχέση με την εξαθλίωση του ανθρώπου που προκαλεί η ομώνυμη ναρκωτική ουσία. Στην Ορθόδοξη άσκηση, έκσταση είναι μια κατάσταση που την έζησαν οι άγιοι και μάλιστα μερικοί από μικροί, όπως ο Άγιος Συμεών ο Νέος Θεολόγος (10ος αιώνας), ο οποίος σαν έφηβος μέσα από την πίστη, την προσευχή και την άσκηση στις αρετές ένιωσε τη θεία παρουσία, δρῆκε την κλίση του και πορεύτηκε στην αγιότητα.

Η έκσταση, λοιπόν, σύμφωνα με την Ορθόδοξη παράδοση είναι:

- μια κίνηση του ανθρώπινου νου έξω από το εγώ και τη θλιβερή

εγκόσμια πραγματικότητα (έκσταση) για να πλησιάσει ο άνθρωπος την αλήθεια, το Θεό,

- μια έξοδος του ανθρώπου από την εμμονή στο πάθος και στο λάθος και προσωπική συνάντηση με το Δημιουργό του, την αληθινή μακαριότητα,
- η συνειδητή κατάσταση επικοινωνίας του ανθρώπου με το θείο και όχι κάτι το αφηρημένο ή αόριστο που συναντάται σε άλλες θρησκείες και κινήματα,
- η είσοδος του ανθρώπου στο μυστήριο της θεογνωσίας.

Η έκσταση, η καλή αλλοίωση, η μεταμόρφωση είναι καταστάσεις που διώνει ο άνθρωπος στη σχέση του με το Θεό. Δηλαδή, αλλάζει γιατί δέχεται τη χάρη του Θεού και ξεφεύγει από κάθε κίνδυνο και κακό. Οι στίχοι που ψάλλονται στην Εκκλησία κατά την εορτή της Μεταμορφώσεως δηλώνουν την αλλαγή αυτή στο πρόσωπο των μαθητών του Χριστού: οι τρεις μαθητές «την θείαν αλλοιώθησαν έκστασιν». (Ιδιόμελο αποστίχων Εσπερινού Μεταμορφώσεως)

Η έκσταση αυτή κατά την Ορθόδοξη διδασκαλία διαφέρει:

α) από την παθητική έκσταση που προκαλείται κατά την ύπνωση του ατόμου από ενδιάμεσους-υπνωτιστές και έχει σαν αποτέλεσμα την ελάττωση της νόησης ή της δούλησης,

β) από την έκσταση που δημιουργούν ναρκωτικές ουσίες, οινοπνευματώδη ποτά και ανάλογη μουσική,

γ) από τον σκοπό της άσκησης άλλων θρησκειών (π.χ. Γιόγκα), που με την έκσταση επιδιώκουν την απαλλαγή του ανθρώπου από την ύλη και όχι την ένωσή του με τον Θεό, όπως συμβαίνει στην Ορθοδοξία.

Στην ορθόδοξη έκσταση ο άνθρωπος δεν είναι μόνος, ούτε μπορεί μόνος να υπερβεί το πάθος του. Ο άνθρωπος εκτός από τις κτιστές ενέργειες του κόσμου έχει ανάγκη και τις άκτιστες ενέργειες του Θεού. Η επικοινωνία με το άκτιστο φως, που είναι ο Θεός της αγάπης και της δωρεάν χαράς, είναι εκείνη που διώχνει το σκοτάδι, το δαιμονικό στοιχείο, το κακό.

Εκτόνωση των προβλημάτων των νέων δεν μπορεί να γίνεται με

καταστροφές μετά από μια συγκέντρωση, συναυλία ή ένα ποδοσφαιρικό αγώνα. Οποιαδήποτε αντίδραση και διαμαρτυρία για ένα λάθος ή για το κατεστημένο πρέπει να είναι ανάλογη ενός πολιτισμού που έχει κριθεί (όπως ο ελληνορθόδοξος) και όχι μίμηση αντιδράσεων και πράξεων υποκινούμενου όχλου.

2. Η εγρήγορση και η εσωτερική πάλη είναι δυνάμεις της ψυχής. Στον κήπο της Γεθσημανή ο Χριστός προσεύχεται, ενώ ο θάνατος τον πλησιάζει. Παρά την προς τους μαθητές του προειδοποίηση "γρηγορείτε και προσεύχεσθε για να μην πέσετε στον πειρασμό", αυτοί τον αρνούνται και τον εγκαταλείπουν, γιατί χωρίς εγρήγορση τους νικάει η ραθυμία και η ανεμελιά. Δεν έχουν συναίσθηση ότι στον κόσμο αυτό συνυπάρχει το καλό με το κακό και ότι χρειάζεται αγώνας, για να μην αρνηθούν το δάσκαλό τους.

Μικρή διήγηση από ένα μοναχό για τον Αββά Ισίδωρο τον Ξενοδόχο:

Πολλές φορές, καθώς καθόταν με τους αδελφούς στην τράπεζα, του ερχόταν έκσταση, πράγμα που το γνώριζαν οι αδελφοί, από τη διάθεση του προσώπου του, και κατόπιν τον παρακαλούσαν πολύ να τους πει για την έκσταση. Αυτός άλλο δεν έλεγε, παρά μόνον: Έφυγα, τέκνα μου, με το νου και το λογισμό μακριά από τον κόσμο αυτό.

Πολλές φορές είδα και εγώ τον όσιο αυτό στην τράπεζα, όπου δάκρυζε και ρωτώντας τον να μάθω την αιτία των δακρύων, μου αποκρινόταν: Ευλαβούμαι, τέκνο μου, συλλογίζομενος, ότι είμαι λογικός άνθρωπος και τρώω σαν άλογο ζώον. Έπειτα συλλογίζομενος την αθάνατη εκείνη και γλυκύτατη τροφή του Παραδείσου, φοβούμαι μήπως την στερηθώ για αυτή την πρόσκαιρη.

Λαυσαϊκό, εκδ. Β.Ρηγόπουλου, Θεσσαλονίκη 1997, σ. 20-21

Με τη ραθυμία ο νέος γίνεται εύκολο θήραμα του κακού, αφού οι δυνάμεις του μένουν αχρησιμοποίητες, υποταγμένες στις ανάγκες μόνον της σάρκας. Η εγρήγορση είναι:

α) η ετοιμότητα και η επιφυλακή του πνεύματος, για να μην αλωθεί από το κακό και

β) η θική κατάσταση, αφού όσοι την ασκούν είναι προσηλωμένοι σε ανώτερο σκοπό, τη θέωση. Η σχέση των πιστών με το Θεό τούς κρατά σε εγρήγορση, αφού έτσι δεν εμπλέκονται σε καταστάσεις ικανές να τους αποπροσανατολίσουν και να τους αλλοτριώσουν.

3. Η χαρμολύπη ενάντια στην αναισθησία και στην αναλγησία: Ο σημερινός άνθρωπος αποφεύγει τον πόνο, επιζητεί την πνευματική ανέλιξη χωρίς άσκηση. Θα χρησιμοποιήσουμε έναν ορισμό της αναλγησίας που γράφει ο άγιος Ιωάννης της Κλίμακας: "Η αναλγησία είναι πολυκαιρισμένη και μονιμοποιημένη αμέλεια, ναρκωμένη σκέψη, γέννημα των "προλήψεων". Είναι παγίδα της πνευματικής προθυμίας, δρόχος της ανδρείας, άγνοια της κατανύξεως, θύρα της απογνώσεως. Είναι μητέρα της λήθης, (λησμοσύνης του Θεού και των εντολών του)... Είναι ακόμη απόκρουση από την ψυχή του φόβου του Θεού" (Κλίμαξ, εκ. Ι.Μονής Παρακλήτου Ωρωπού Αττικής, 1992, σ. 237). **Εάν δεν πονέσεις ούτε τον εαυτό σου γνωρίζεις, ούτε τον πλησίον, ούτε τον Θεό.**

Η αληθινή χαρά θα προκύψει από αγωνιστική διάθεση και έμπονη άσκηση. Είναι η εμπειρία του γεγονότος της χαρμολύπης (χαρά και λύπη) που προτείνει η Ορθοδοξία στον άνθρωπο κάθε εποχής.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

- **Οι λαθεμένες επιλογές οφείλονται σε λαθεμένες εκτιμήσεις για τη ζωή, την ενηλικίωση, την αλήθεια, την ελευθερία, την πρόοδο.**
- **Τα αίτια είναι πολλά: έλλειψη προτύπων, εκμετάλλευση της νεανικότητας από ανθρώπους διεφθαρμένους, έλλειψη αγωνιστικότητας, άρνηση του πόνου, απογοήτευση.**
- **Επικίνδυνοι διέξοδοι είναι γιατί δημιουργούν ψευδαισθήσεις για την αληθινή ζωή και την ευκολότερη επίλυση των προβλημάτων.**
- **Η έκσταση, με την Ορθόδοξη ασκητική, είναι η έξοδος του νου από τη θλιβερή πραγματικότητα και η συνάντηση με τον Θεό. Δεν πρέπει να συγχέεται με το ναρκωτικό "έκσταση" το οποίο, όπως και τα άλλα ναρκωτικά αποκοιμίζουν τον άνθρωπο και τον εξαθλιώνουν.**
- **Η πορνογραφία υποβαθμίζει τον άνθρωπο και τη μετατρέπει σε αντικείμενο ηδονής.**
- **Η αναλγησία από την Ορθόδοξη ασκητική είναι μονιμοποιημένη αμέλεια, γέννημα ναρκωμένης σκέψης, άγνοια της κατανύξεως, θύρα της απογνώσεως και μητέρα της λησμοσύνης του Θεού.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Όταν ακούς ενηλικίωση τι εννοείς και που βρίσκεται η αληθινή έννοια της λέξης;
2. Πως μπορεί λαθεμένες εκτιμήσεις των νέων για τη ζωή να είναι καθοριστικές στην αντιμετώπιση των προβλημάτων τους;
3. Ποιες είναι οι ισχυρότερες αιτίες που σπρώχνουν τους νέους σε επικίνδυνες διεξόδους;
4. Τα ναρκωτικά και το αλκοόλ γιατί δεν είναι οι λύσεις στα προβλήματα των νέων;
5. Αναρωτήθηκες ποτέ γιατί εκδίδονται πορνογραφικά περιοδικά;
6. Τι προσφέρει η εγρήγορση στη ζωή των νέων;
7. Ποια η έννοια της αναισθησίας-αναλγησίας στην Ορθόδοξη ασκητική και πως μπορεί να αντιμετωπισθεί;

20

ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΕ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

Σκοπός αυτής της διδακτικής ενότητας είναι:

- **Να γνωρίζετε τι είναι η Βιοηθική, ποιοι οι άξονές της και ποια προβλήματα προκύπτουν από την εφαρμογή των επιτευγμάτων της Βιολογίας σε σχέση με την Ορθόδοξη αντίληψη.**

"... Πολύ συχνά η προτεραιότητα στη θεραπεία ενός ασθενούς έναντι ενός άλλου κρίνεται με βάση το "τι βολεύει περισσότερο" ή την πειραματική χρησιμότητα. Η Ορθόδοξη ιατρική ηθική όμως είναι περισσότερο τελεολογική παρά ωφελιμιστική. υπηρετεί περισσότερο τη θεία οικονομία παρά τα συμφέροντα της ανθρώπινης προόδου και της παραγωγικότητας. Γι' αυτό και εστιάζεται αναπόφευκτα στο άτομο ως πρόσωπο, δημιουργημένο κατ' εικόνα Θεού και προικισμένο με υπερβατική αξία".

π. Ιωάννης Μπρεκ, Σύναξη, τ. 68, σ. 8

ΛΕΞΕΙΣ

ΚΛΕΙΔΙΑ

**Βιοηθική,
Βιοτεχνολογία,
κληρονομικότητα,
σώμα ζωϊκό, σώμα
ιερό, ευτεκνία,
ατεκνία,
κλωνοποίηση,
ευθανασία,
θάνατος, "τέλος"**

Η ανακάλυψη της δομής του κυττάρου με τη βοήθεια της μοριακής βιολογίας ώθησε τον άνθρωπο να ανακαλύψει και τους τρόπους με τους οποίους θα μπορέσει να αναπαράγει τη ζωή, όπως θέλει και να της δώσει το τέλος που θέλει. Τα διλήμματα και τα προβλήματα που προέκυψαν από την εφαρμογή των επιτευγμάτων της βιολογίας εξετάζει η επιστήμη της Βιοηθικής.

Αυτή η νέα επιστήμη χρονολογείται από τα τέλη της δεκαετίας του 1960 και από την πλευρά της εξετάζει και ερευνά τα νέα δεδομένα της Βιολογίας πάνω σε τρεις κυρίως άξονες:

- 1) την αναπαραγωγή της ζωής, δηλαδή την τεχνητή και εξωσωματική γονιμοποίηση, κλωνοποίηση κ.ά.,
- 2) τη διατήρηση και υποστήριξη της ζωής με διάφορες μεθόδους, δηλαδή αιμοκάθαρση, αναπνευστήρες, φαρμακευτικές και γονιδιακές θεραπείες, μεταμοσχεύσεις κ.ά. και
- 3) την αντιμετώπιση του τέλους της ζωής, δηλαδή την ανθρώπινη παρέμβαση για την αντιμετώπιση του πόνου σε ασθενείς που βρίσκονται στο τέλος της ζωής τους και το δίλημμα της ευθανασίας. Η επιστήμη της Βιοτεχνολογίας ασχολείται με την εφαρμογή των επιτευγμάτων της Βιολογίας.

1. Η αρχή της ζωής είναι ζήτημα που έχει σχέση με τη δημιουργία και την εμφάνιση της ζωής. Για την αιτία και την προέλευση της ζωής, το σκοπό και τη δημιουργία του κόσμου δεν μπορούν να δοθούν εύκολες απαντήσεις. Ο μόνος που έχει το πλεονέκτημα να μελετά και να επεμβαίνει με τη θέλησή του, θετικά ή αρνητικά, στην ιστορία του κόσμου, δημιουργικά ή καταστροφικά είναι ο άνθρωπος, που έχει το δώρο της λογικής. Ο Μ. Βασίλειος ερμηνεύοντας τη φράση του διδύλου της Γενέσεως «εν αρχή εποίησεν ο Θεός» γράφει: Ο συγγραφέας του διδύλου έβαλε πρώτα τη λέξη αρχή, για να μη νομίσουν μερικοί ότι ο κόσμος είναι άναρχος, δηλαδή έχει το Δημιουργό του. Μετά τοποθέτησε τον όρο "εποίησε" για να δείξει ότι αυτό που δημιουργήθηκε είναι ελάχιστο μέρος της δύναμης του δημιουργού.

Η ανακάλυψη του νοήματος της ζωής μας φέρνει πιο κοντά στον τρόπο με τον οποίο μπορούμε να τη διαχειριζόμαστε και να τη σεβό-

μαστε. Το να δέχεται ο άνθρωπος την ύπαρξή του ως δωρεά του Θεού δίνει μια άλλη θεώρηση και ποιότητα στη ζωή του. Η ζωή του ανθρώπου στον κόσμο έχει άλλη αποστολή από τα άλλα δημιουργήματα. Σύμφωνα με την Ορθόδοξη πίστη ο άνθρωπος είναι θεοειδής γιατί το πρόσωπό του είναι εικόνα του Θεού. Ο Πλάστης δείχνει στο πρόσωπό μας τη δική του εικόνα και με τις αρετές που δωρίζει στον άνθρωπο είναι σαν να στολίζει γύρω-γύρω την εικόνα του, δηλαδή την ψυχή μας, ανάλογα με το δικό του κάλλος.

Τα δημιουργήματα του Θεού δεν είναι όλα τα ίδια, και όμως όλα έχουν κάποιο σκοπό, ιδιαίτερα ο άνθρωπος. Ο Απόστολος Παύλος για να διακρίνει τον σκοπό της ανθρώπινης ζωής από τη ζωή των άλλων οργανισμών γράφει ότι: "κάθε σάρκα δεν είναι η ίδια, αλλά άλλη των ανθρώπων, άλλη η σάρκα των κτηνών, άλλη των ψαριών και άλλη των πετεινών" (Α Κορ. 15, 39-44). Δηλαδή υπάρχει σώμα ζωϊκό, υπάρχει και σώμα πνευματικό. Ο άνθρωπος όμως δεν είναι απλά μια σάρκα όπως των ζώων. Η πνευματική του υπόσταση τον κάνει ώστε η ζωή του να κοσμεύεται από διάφορες αρετές, τη συγγνώμη, τη μεταμέλεια και να δημιουργεί πολιτισμό. Το σώμα του ανθρώπου, είναι ναός της ψυχής, του Αγίου Πνεύματος, των πνευματικών χαρισμάτων και αρετών. Είναι ιερό γιατί με τα μυστήρια της Εκκλησίας συμμετέχει στην άφθαρτη δόξα του Θεού.

2. Η τεχνητή και εξωσωματική γονιμοποίηση εφαρμόζεται σε άτεκνα ζευγάρια και επιτυγχάνεται είτε με χρήση του σπέρματος του νόμιμου συζύγου είτε με χρησιμοποίηση σπέρματος ξένου δότη προς το ζευγάρι. Γι' αυτό έχουμε και τη δημιουργία "τραπεζών σπέρματος". Τα διλήμματα που προκύπτουν εδώ είναι:

α) Οι διάφορες τεχνικές για τη γέννηση ενός παιδιού με τη χρήση σπέρματος ξένου δότη ή άλλου σώματος για κύηση προκαλούν τον διαχωρισμό των γονέων και όχι την ένωση των δύο προσώπων που προτρέπει η Εκκλησία μας. Με τη χρησιμοποίηση ξένου σπέρματος μπορεί να υπάρξει πρόβλημα στην ψυχοσωματική ενότητα των συζύγων όταν ένας ξένος παράγοντας παρεμβαίνει στη ζωή του ζευγαριού. Η Εκκλησία ευλογεί τη σχέση του άνδρα και της γυναίκας με το μυστήριο του γάμου και εύχεται με την ψυχοσωματική τους ένωση να τεκνοποιήσουν ("ευτεκνίας απόλαυση"). Η σχέση αγάπης πατέρα και μητέρας, ενισχυμένη από τη θεϊκή παρουσία, φέρνει ολοκληρωμένο

τον νέο γόνο. Ο νέος γόνος (το νεογέννητο παιδί) κρίνεται συνολικά από την ψυχοσωματική του κληρονομικότητα.

β) Η ατεκνία ερμηνεύεται και αντιμετωπίζεται ανάλογα με την πίστη. Όποιος πιστεύει στο Θεό αποκτά κριτήρια για την αντιμετώπιση του προβλήματος της ατεκνίας με τα οποία μπορεί να κάνει σωστή χρήση των επιτευγμάτων της επιστήμης. Άλλωστε ο ίδιος ο Χριστός διαβεβαίωσε "ότι μπορεί ο Θεός από τους λίθους να αναστήσει τέκνα" (Ματθ. 3, 9).

Επίσης, έχουμε πολλά παραδείγματα όπου αρνητικές γνωματεύσεις των γιατρών για τεκνοποίηση δεν επαληθεύτηκαν. Εξάλλου, με την εμπιστοσύνη του ανθρώπου στην αγάπη και στο θέλημα του Θεού νικείται κάθε νόμος της φύσεως. Η δοκιμασία και «ο ονειδισμός της ατεκνίας», γνωστός σε πρόσωπα της Παλαιάς Διαθήκης, (Ζαχαρίας και Ελισσάβετ, Ιωακείμ και Άννα), μετατράπηκε σε ευγονία με προσευχή και εμπιστοσύνη στο θέλημα του Θεού.

Ο σαρκολατρικός και εγωιστικός τρόπος ζωής, το άγχος της καθημερινότητας και τα ψυχικά κενά του ανθρώπου, είναι εμπόδια στην τεκνοποίηση. Πολλές φορές μόλις απελευθερωθεί το ζευγάρι από το άγχος ξεπερνιέται και το εμπόδιο της ατεκνίας.

γ) Η τεκνοποίηση είναι ένα μέσο, μια επιλογή για την τελείωση του ανθρώπου και όχι αυτοσκοπός στη ζωή. Πολλά από τα ονόματά μας προέρχονται από αγίους της Εκκλησίας μας, οι οποίοι είτε σαν ανύπαντροι, μοναχοί, παρθένοι είτε σαν έγγαμοι με παιδιά ή και άτεκνοι αξιώθηκαν την αιώνια βασιλεία του Θεού.

δ) Η επιθυμία του ανθρώπου ν' αποκτήσει παιδιά μερικές φορές στηρίζεται στην ιδέα της συνέχειας του εαυτού του, κριτήριο αντίθετο στον ρόλο και στον σκοπό του μυστηρίου του γάμου.

3. Η κλωνοποίηση είναι η τεχνική μέθοδος με την οποία το γενετικό υλικό ενός κυττάρου (τα χρωμοσώματα που φέρουν το DNA) μεταφυτεύεται σε ένα ωάριο από το οποίο έχει αφαιρεθεί προηγουμένως ο πυρήνας. Με τη μέθοδο αυτή δίνεται η δυνατότητα: της επιλογής φύλου, της αντιμετώπισης της στειρότητας οργάνων και των κληρονομικών ασθενειών και της δημιουργίας κλωνοποιημένων οργάνων για μεταμοσχεύσεις. Ακόμη υπάρχει το ενδεχόμενο να συντελέσει στη βελτίωση του είδους και στην αναπαραγωγή ατόμων με σπάνια χαρίσματα.

Μερικά από τα προβλήματα που ανακύπτουν είναι:

α) Πώς και με ποια κριτήρια μπορεί ο ατελής άνθρωπος να κατασκευάζει έναν άλλο άνθρωπο; Η πράξη αυτή καταργεί την ελευθερία του υπό κατασκευή ανθρώπου, που προτείνεται να γεννηθεί, αφού προαποφασίζεται ο τύπος, η ποιότητα ακόμη και το φύλο του.

β) Η επιλογή ανθρώπων με ίδια χαρακτηριστικά, ανώτερα ή κατώτερα, εγκυμονεί τον κίνδυνο ενός είδους ολοκληρωτισμού, μιας νέας ταξικής κοινωνίας.

γ) Ο τρόπος αναπαραγωγής πανομοιότυπων ανθρώπων καταργεί τον πλουραλισμό, την ποικιλία των χαρισμάτων και την αλληλοσυμπλήρωση των ανθρώπων με αγάπη. Ο κίνδυνος να παράγονται δρέφη "κατά παραγγελία", ομοιώματα του εαυτού μας, είναι μεγάλος για την εξέλιξη της ανθρωπίνης προσωπικότητας και της κοινωνίας.

δ) Ο Θεός δημιουργεί τον κόσμο από το μηδέν, ενώ ο άνθρωπος έρχεται δεύτερος ως εντολοδόχος διαχειριστής της δημιουργίας.

ε) Τα αποτελέσματα από τη μέθοδο της κλωνοποίησης, μέχρι στιγμής, δεν είναι τα αναμενόμενα. Για παράδειγμα, η γνωστή κλωνοποιημένη προβατίνα Ντόλι πάσχει από πρόωρη γήρανση.

Η Εκκλησία πιστεύει στην πνευματική κλωνοποίηση του ανθρώπου. Τον βοηθάει στον αγώνα του για να γίνει «θεϊκός κλώνος», δηλαδή ομοίωμα του Θεού.

4. Η υποστήριξη της ζωής και η ευθανασία. Η ζωή για την Ορθόδοξη Χριστιανική αντίληψη είναι δώρο του Θεού. Η ιερότητα και η αξία της ζωής κάνουν τον άνθρωπο να την υπερασπίζεται, να τη διαφυλάσσει, να την υποστηρίξει και να μην δέχεται την εκμετάλλευση και την εξαγορά της. Η δύναμη της αγάπης προς τον συνάνθρωπο δημιουργεί και τους δωρητές οργάνων του σώματος. Όταν οι μεταμοσχεύσεις, οι γονιδιακές θεραπείες, οι μονάδες εντατικής θεραπείας και κάθε είδους ιατρικός και εργαστηριακός εξοπλισμός που συμβάλλει στην υποστήριξη της ζωής έχουν σκοπό να υπηρετήσουν τον άνθρωπο ως εικόνα του Θεού τότε και τα κριτήρια θα είναι ανάλογα. Για παράδειγμα, παραδιάζεται η ηθική όταν επιζητείται η επιτάχυνση του θανάτου ενός σοβαρά αρρώστου συνανθρώπου για να γίνει μια μεταμόσχευση ζωτικών οργάνων του, τότε ισχύει η παροιμία: "ο θάνατός σου η ζωή μου".

Κάθε σκέψη για ευθανασία είναι αντίθετη με τη χριστιανική διδασκαλία για τρεις λόγους:

α) Η ζωή είναι δώρο του Θεού και ο άνθρωπος εικόνα του. Όσο

δεν μπορώ να επιλέξω τον ερχομό μου στον κόσμο, τόσο δεν μπορώ μόνος μου να αποφασίσω για την αφαίρεση της ζωής που μου δώρισε ο Θεός.

β) Ο πόνος από κάθε είδους αρρώστια με την πίστη στο Χριστό παίρνει άλλο νόημα. Τα μαρτύρια και οι δοκιμασίες των αγίων της Εκκλησίας μας τους έδιναν την ευκαιρία για αυτογνωσία, περισυλλογή και διόρθωση πορείας, ήταν πρόνοια του Θεού για τη σωτηρία τους.

γ) Η ζωή στη χριστιανική διδασκαλία δεν συνίσταται μόνο στη βιολογική υγεία, αλλά στην ηθική και ψυχοσωματική τελείωση (επίτευξη του καθ'ομοίωσιν). Σύμφωνα με υλιστικές αντιλήψεις, η ζωή ολοκληρώνεται με τον φυσικό θάνατο, ενώ αντίθετα στη χριστιανική διδασκαλία ο όρος "κοίμηση" δηλώνει απλώς το πέραςμα του ανθρώπου στην αιωνιότητα.

Όταν βλέπει κανείς τον θάνατο σαν πέραςμα σε μια άλλη πραγματικότητα που ελπίζει, τότε δεν αξιολογεί

τη ζωή του με την ηλικία των κυττάρων του, αλλά με το τι έχει μέσα του με την πρόγνωση και προσδοκία της αιώνιας ζωής. Το αν έχει ο άνθρωπος κακό θάνατο ή καλό αυτό δεν εξαρτάται μόνο από τα βιο-

Διήγηση του Γέροντα Πορφύριου σε γιατρό Καθηγητή Καρδιολογίας: "Θα σου εξομολογηθώ κάτι, αλλά να μείνει μυστικό. Έχω καρκίνο στην υπόφυση. Ήδη αισθάνομαι τη γλώσσα μου μεγαλωμένη και δεν γυρίζει καλά μέσα στη στοματική κοιλότητα". Ύστερα μου ανέλυσε ιατρικά και σωστά τη λειτουργία των ενδοκρινών αδένων και κατέληξε: "Πρέπει να ξέρεις ότι όταν ήμουν καλογεράκος - ίσως 16 χρονών - στο Άγιο Όρος αισθανόμουν τόσο ευτυχισμένος, ιδίως μετά τη Θεία Κοινωνία, ώστε έδγαινα στο δάσος και με δάκρυα φώναζα: Δόξα σοι, Κύριε! Ήρθες ολόκληρος μέσα μου. σε μένα τον μικρό και αμαρτωλό. εσύ ο Χριστός μου, που σταυρώθηκες και πόνεσες για μένα και σήκωσες τις αμαρτίες μου. Κι εγώ τι κάνω για σένα; Ποιον πόνο υποφέρω για σένα; Κύριε, στείλε μου έναν καρκίνο! Χριστέ μου, χάρισέ μου έναν καρκίνο, να υποφέρω και γω μαζί Σου! Αυτή την προσευχή την έκανα συνέχεια και μετά το εξομολόγηθηκα στους γεροντάδες μου. Εκείνοι μου σύστησαν να μην την επαναλάβω, γιατί εκπειράζω το Θεό. Ξέρει εκείνος τι θα κάνει. Δεν την ξανάκανα αυτή την προσευχή. Αλλά τώρα, Γιωργάκη μου, μου τον έστειλε τον καρκίνο! Καταλαβαίνεις την ευεργεσία; Έστω και αργά, θα υποφέρω λίγο μαζί του". Έμεινα ενεός. Πρώτη φορά στην ιατρική σταδιοδρομία μου άκουγα τη φράση: "Δόξα τω Θεώ, έχω καρκίνο". Είχα ξεχάσει ότι μπροστά μου δεν βρισκόταν άνθρωπος κοινός. ήταν ο γέροντας Πορφύριος".

Σύναξη, τ. 41, σ. 94

λογικά κριτήρια. Ένας βιολογικός θάνατος δεν εξαφανίζει τα πνευματικά αποθέματα της πίστης, της ελπίδας και της αγάπης προς τον Θεό. Με μια τέτοια θεώρηση της ζωής κάθε δοκιμασία γίνεται γέφυρα στη σχέση του ανθρώπου με τον Θεό, ευκαιρία αυτογνωσίας, μετάνοιας (μεταστροφής) και αγιότητας. Επομένως, ο κακός θάνατος δεν προσδιορίζεται από το βάρος και το είδος της αρρώστιας που αντιμετωπίζει ο ασθενής, αλλά, όπως λέει ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος, από την αμαρτία και την αμετανοησία που κυριαρχεί στο τέλος της ζωής του.

ΤΙ ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΞΕΧΑΣΩ

Οι ηθικές και πνευματικές αξίες που πρέπει να σεβόμαστε στα πλαίσια της χριστιανικής Βιοηθικής είναι οι εξής:

- **ο ιερός χαρακτήρας της ανθρώπινης ζωής, ο οποίος πρέπει να περισώζεται από τη σύλληψη του ανθρώπου μέχρι τον τάφο και πέρα απ' αυτόν,**
- **η αγάπη, όπως ο Χριστός τη δίδαξε με τη θυσία Του, σαν αφετηρία και βάση κάθε ανθρώπινης σχέσης και κριτήριο για κάθε επιστημονική έρευνα και εφαρμογή και**
- **η κλήση για αγιότητα και θέωση του ανθρώπου, που του δίνει αξία και νόημα ακόμη και στον θάνατο.**

ΕΧΟΥΝ ΣΗΜΑΣΙΑ ΑΥΤΑ ΓΙΑ ΤΗ ΖΩΗ ΜΟΥ;

1. Ποια ανάγκη καλύπτει η ανάπτυξη της Βιοηθικής;
2. Γιατί πρέπει να χειριζόμαστε τη ζωή μας διαφορετικά από τους άλλους οργανισμούς;
3. Αν φτιαχνόταν ένας άνθρωπος σαν κι εσένα σε τι θα επηρέαζε την προσωπική σου ζωή;
4. Γιατί είναι διαφορετική η αντιμετώπιση της ζωής και του θανάτου από ένα πιστό χριστιανό;